

**ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΓΕΝΙΚΗ ΧΟΡΗΓΙΑ ΤΗΣ
ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΔΡΑΜΑΣ**

ΦΩΤ. Τ. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΑΛΑΚΡΟ

Το βουνό σύμβολο της Δράμας

ΚΕΙΜΕΝΑ: ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ANNA ΚΑΛΛΙΤΖΗ

Η φύση, τη στιγμή της δημιουργίας της Δράμας, δεν ξέχασε κανέναν. Είχε καταγράψει τις επιθυμίες όλων και απλόχερα τους ικανοποίησε.

Εκπληκτικής ωραιότητας δάση, ανεπανάληπτα σπήλαια, μοναδικοί αρχαιολογικοί χώροι, πλούσιες πίστες χιονοδρομιών.

Ποτάμια ζωγραφικοί πίνακες με σπάνια είδη ψαριών, πουλιά, που οι ερευνητές δεν μπόρεσαν να καταγράψουν τον αριθμό τους, μοναστήρια επιβλητικά και υποβλητικά και όλα τα λουλούδια “τον καλού” αποτελούν το πάζλ που συνθέτει την εικόνα του Νομού.

Απλός περιπατητής ή τουρίστας, μελετητής ή ερευνητής, μοναχικό άτομο ή κοινωνικό πρόσωπο θα βρει στη Δράμα ό,τι τον εκφράζει.

Ακόμη η φιλοξενία, η καλή κουζίνα, η διασκέδαση και η ζεστασιά των κατοίκων δεν αφήνουν περιθώρια για παράπονα.

**ΚΩΝ/ΝΟΣ ΕΥΜΟΙΡΙΔΗΣ
ΝΟΜΑΡΧΗΣ ΔΡΑΜΑΣ**

Στο δρόμο για το Χιονοδρομικό συναντάει κανείς το τελευταίο πυκνό δάσος πεύκων σε υψόμετρο 1600 μέτρων περίπου.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Απ' όπου κι αν προσεγγίσει κανείς το νομό Δράμας, πάντα θα συναντήσει απέναντί του, έναν επιβλητικό ορεινό όγκο, που δεσπόζει στο ψηλότερο σημείο του ορίζοντα. Είναι το **Φαλακρό**, το "βουνό σύμβολο" της Δράμας. Άλλοτε μισοκρυμμένο πίσω από βαριά σύννεφα κι άλλοτε φωτισμένο άπλετα από τις ακτίνες του ήλιου, το Φαλακρό ορθώνεται πάνω από την πόλη της Δράμας προστατευτικά, αναχατίζει με τις πανύψηλες κορυφές του τις πνοές των βόρειων ανέμων.

Αν επιχειρούσαμε να προσδιορίσουμε το χαρακτηριστικό γνώρισμά του, ίσως θα δυσκολευόμασταν. Είναι φιλικό ή επικίνδυνο, γυμνό ή δασωμένο, προσιτό, ή απροσπέλαστο; Είναι όλα αυτά μαζί και παράλληλα **άγνωστο** στο μεγαλύτερο τμήμα του αλλά γι αυτό το λόγο γοητευτικό και μυστηριώδες. Οι ιδιαιτερότητες κι οι αντιφάσεις του είναι απίστευτες. Τις ήπιες βουνοκορφές διαδέχονται κατακόρυφοι γκρεμοί, τα ειρηνικά βοσκοτόπια κόβονται απότομα από χαστικά βράθρα, τα δασωμένα φαράγγια καταλήγουν σε γυμνές ξερολιθιές. Φαλακρό όμως δεν είναι μόνον το Χιονοδρο-

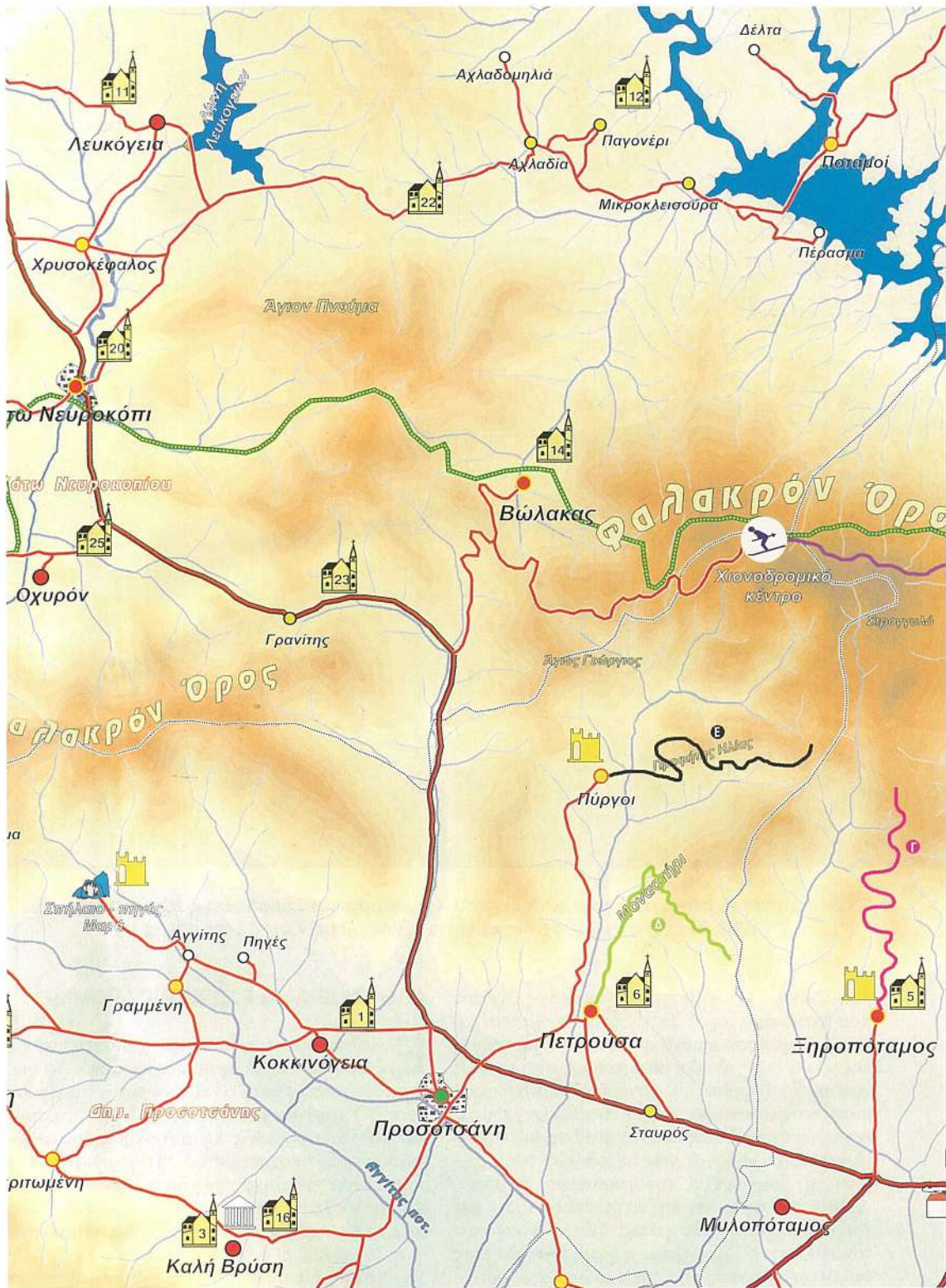
Στ' αριστερά, πάνω από το οροπέδιο του Χιονοδρομικού, δεσπόζει η Κορυτσοκορφή (1999 μ) ενώ στο βάθος διακρίνεται η κόψη της Καρτάλκας (2035 μ).

μικό Κέντρο και ο ασφαλτοστρωμένος δρόμος που καταλήγει εκεί. Είναι ένα συγκλονιστικό σύμπλεγμα προικισμένο με εκατομμύρια αγριολούλουδα την άνοιξη και τεράστιους όγκους χιονιού το χειμώνα, με μαγευτικά δασικά χρώματα το φθινόπωρο και με ανελέητες γυμνές κορυφές το καλοκαίρι. Είναι μια διαρκής πρόσκληση-πρόκληση για τον πεζοπόρο, τον ορειβάτη, το χιονοδρόμο, τον φυσιοδίφη, το φωτογράφο, τον άνθρωπο της περιπέτειας αλλά και τον απλό εραστή της φύσης. Είν' ένα κομμάτι του Ελληνικού Βορρά, που η φύση βρέθηκε στις καλύτερες στιγμές της, όταν το δημιούργησε.

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΜΑ ΣΤΟ ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΚΟ

Ενα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά ενός βουνού, με μεγάλη πρακτική αξία για τους επισκέπτες του, είναι η δυνατότητα πρόσβασης. Υπάρχουν βουνά, όπως ο Όλυμπος, που για να νιώσει κανείς τη συγκίνηση του υψομέτρου είναι υποχρεωμένος να βαδίζει αρκετές ώρες. Και αντίστοιχα υπάρχουν βουνά, όπως το Καϊμακτσαλάν, που μπορεί να φτάσει κανείς ως τα 2.200μ. περίπου μ' ένα συμβατικό αυτοκίνητο ή ως τα 2.520μ. μ' ένα καλό 4Χ4.

Το Φαλακρό ανήκει γενικά σ' αυτή την δεύτερη

ΧΩΜΑΤΙΝΕΣ ΟΔΙΚΕΣ ΑΡΤΗΡΙΕΣ ΦΑΛΑΚΡΟΥ

ΔΙΑΔΡΟΜΗ Α ΔΕΝΤΡΑΚΙΑ - ΜΠΑΡΕΣ

Συνολικό μήκος 4 χλμ.
Κατάσταση δρόμου: Τα 2 πρώτα χιλιόμετρα ο δρόμος είναι βατός κατά την θερινή περίοδο και από συμβατικά αυτοκίνητα. Στο υπόλοιπο τμήμα της διαδρομής μπορούν να κινηθούν μόνο 4Χ4.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ Β ΛΙΒΑΔΕΡΟ - ΒΩΛΑΚΑΣ

Συνολικό μήκος 37 χλμ.
Κατάσταση δρόμου: Όλη η διαδρομή χρειάζεται αυτοκίνητο 4Χ4 εκτός από 10 χλμ. έξω από τον Βώλακα, όπου μπορεί να κινηθεί και συμβατικό αυτοκίνητο. Κατά την χειμερινή περίοδο η διαδρομή είναι σε μεγάλα τμήματα απροσπέλαστη από κάθε είδους όχημα.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ Γ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΣ - ΛΙΣ

Συνολικό μήκος 15 χλμ.
Δρόμος πετρώδης, αρκετά δύσκολος, αλλά όχι απροσπέλαστος σε συμβατικά αυτοκίνητα.

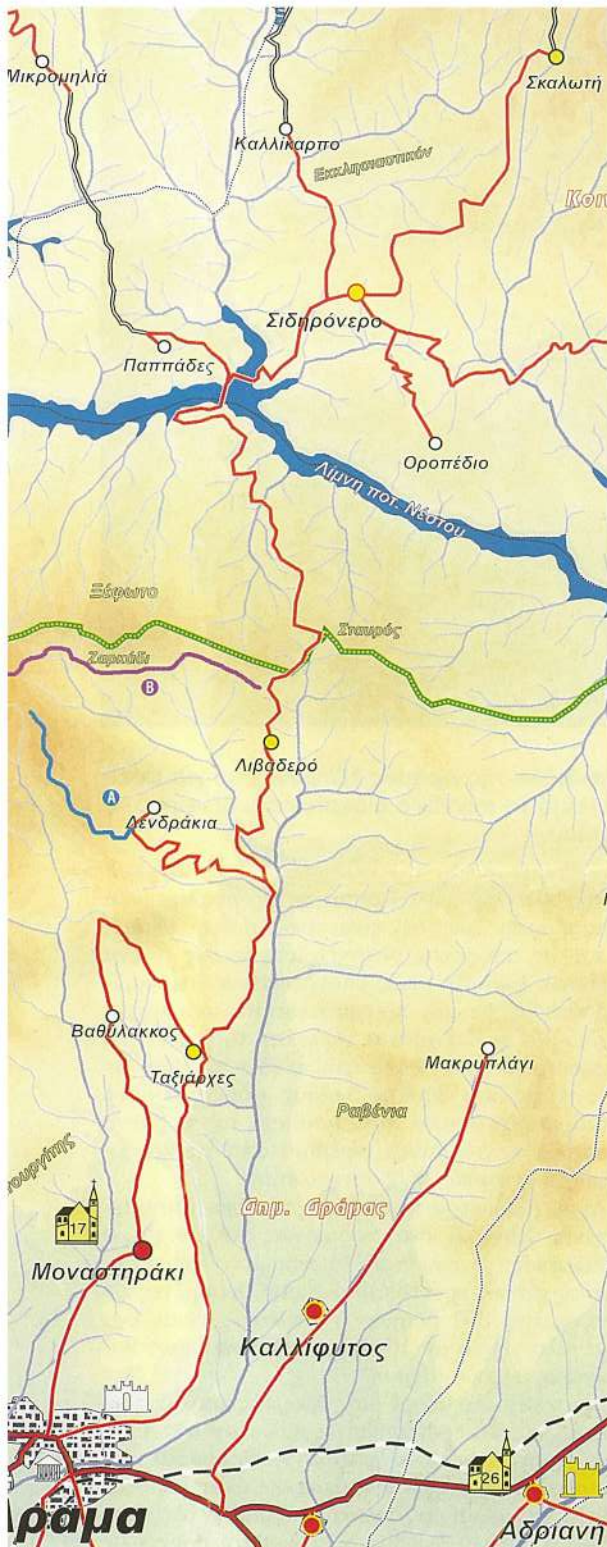
ΔΙΑΔΡΟΜΗ Δ ΠΕΤΡΟΥΣΑ - ΓΥΜΝΟΣ ΑΥΧΕΝΑΣ

Συνολικό μήκος 12 χλμ.
Την θερινή περίοδο δύσκολος αλλά βατός και από συμβατικά αυτοκίνητα. Την χειμερινή περίοδο απαιτείται τετρακίνηση.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ Ε ΠΥΡΓΟΙ - ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΣΙΤΝΑΣ

Συνολικό μήκος 12,5 χλμ.
Ο δρόμος είναι δύσκολος αλλά μπορεί να είναι βατός και από συμβατικά αυτοκίνητα. Μετά από βροχοπτώσεις δημιουργούνται σημεία με λάσπη που δυσχεραίνουν την κίνηση. Το χειμώνα είναι απαραίτητη η τετρακίνηση.

Απόσπασμα χάρτη Ν. Δράμας
έκδοσης Νομ. Αυτοδιοίκησης Ν.
Δράμας.

Ανηφορίζοντας για το Φαλακρό πολύ συχνά η πεδιάδα της Δράμας εξαφανίζεται για ώρες πολλές μέσα σε πυκνή ομίχλη. Στο βάθος πάνω από τα σύννεφα διακρίνονται οι κορυφές του Παγαίου.

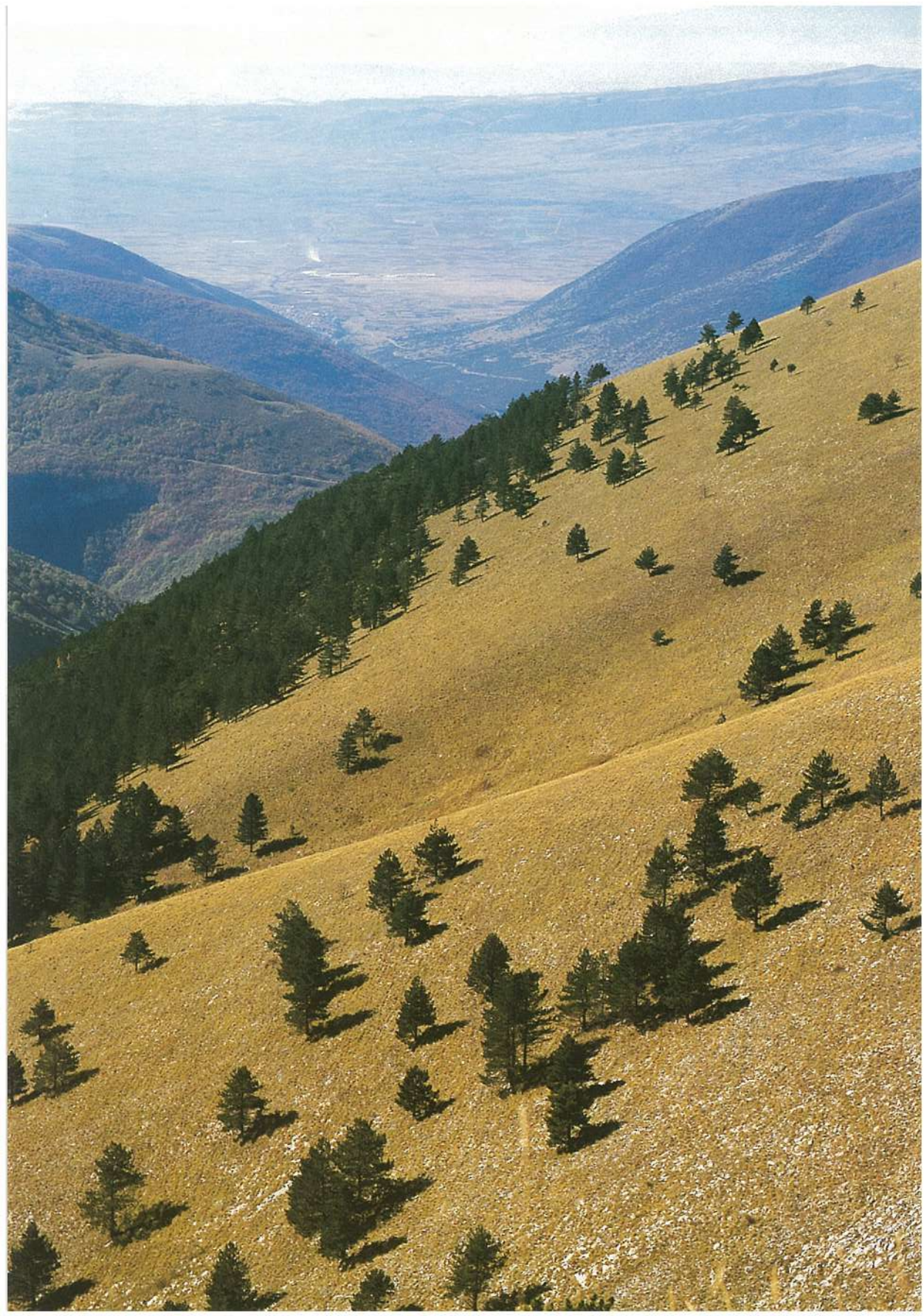
κατηγορία των βουνών, που είναι "φιλικά" προς τον επισκέπτη, αφού χωρίς δυσκολία μπορεί να φτάσει ο καθένας σε υψόμετρο 1.800 τουλάχιστον μέτρων ή και ψηλότερα ακόμη. Η κλασική διαδρομή που παρέχει αυτή την δυνατότητα είναι ο ασφαλοστρωμένος δρόμος που καταλήγει ως το χιονοδρομικό του Φαλακρού.

Βγαίνοντας από την γραφική πόλη της Δράμας παίρνουμε κατεύθυνση δυτική για Κ. Νευροκόπι. Είναι μια ενχάριστη διαδρομή στο κομμάτι αυτό της πεδιάδας της Δράμας, που προσφύλασσεται στα βόρεια από το Φαλακρό και στα νότια-νοτιοδυτικά από το χαμηλότερο Μενοίκιο (1963μ.) 27 περίπου χιλιόμετρα από την πόλη της Δράμας εγκαταλείπουμε οριστικά το κεντρικό οδικό δίκτυο. Μια πινακίδα μάς οδηγεί δεξιά προς Βόλακα (9 χιλ.) και προς το Χιονοδρομικό (19 χιλ.). Ο δρόμος εξακολουθεί να είναι ασφαλοστρωμένος αλλά τώρα είναι στενότερος, με μεγαλύτερες κλίσεις και περισσότερες στροφές. Η βλάστηση είναι πυκνή και θαμνώδης, λίγο ψηλότερα όμως αραιώνει, ως συνέπεια του λιγοστού χώματος. Το έδαφος είναι κατάσπαρτο από ασβεστολιθικά πετρώματα,

στις πλαγιές εμφανίζονται τα πρώτα λατομεία μαρμάρου. Ίσως δεν είναι το ωραιότερο θέαμα, που θα μπορούσε ν' αντικρίσει κανείς σ' ένα βουνό. Είμαστε όμως υποχρεωμένοι να συμβιβαστούμε με μια πραγματικότητα, που ισχύει εδώ και πολλά χρόνια. Άλλωστε το γεωλογικό υπόστρωμα του Φαλακρού είναι πλούσιο σε γρανίτες και κρυσταλλικούς ασβεστόλιθους (μάρμαρα) και θα ήταν απίθανο, αν το βουνό παρέμενε για πάντα αλώβητο από τις κερδοφόρες ανθρώπινες δραστηριότητες.

Λίγα χιλιόμετρα πιο πάνω φτάνουμε στον αυχένα. Χαμηλά στα πόδια μας απλώνεται ο **Βόλακας**, το τελευταίο κατοικημένο σημείο σ' αυτή την πλευρά του Φαλακρού. Χτισμένος σε υψόμετρο 830 μέτρων ο Βόλακας είναι ένα μεγάλο χωριό με 1000 περίπου κατοίκους και έντονη ζωή και κίνηση.

Βρίσκεται στο μέσον μιας όμορφης κοιλάδας με πλούσιες και περιποιημένες καλλιέργειες. Έχει όμως την "αισθητική ατυχία" να βρίσκεται στις δυτικές υπώρειες του Φαλακρού, όπου λειτουργεί το μεγαλύτερο λατομείο μαρμάρων σ' όλο το βουνό. Όλη αυτή η δυτική πλευρά του βουνού με

Σε υψόμετρο 830 μ. ο Βώλακας είναι ένα μεγάλο χωριό, στην κοιλάδα που σχηματίζεται στις δυτικές υπώρειες του Φαλακρού, έχει όμως την ατυχία να γειτονεύει με μεγάλα λατομεία μαρμάρου, που αλλοιώνουν την αισθητική φυσιογνωμία της περιοχής.

τις έντονες κλίσεις είναι καλυμμένη -εκτός από τον χώρο των λατομικών εγκαταστάσεων- με πυκνά μεικτά δάση οξυάς και πεύκης, που καταλήγουν σε μεγάλα υψόμετρα.

Συνεχίζοντας τη διαδρομή μας προς το Χιονοδρομικό μπαίνουμε πολύ γρήγορα σε πυκνό δάσος οξυάς. Στους προχωρημένους μήνες της Άνοιξης και σ' όλη τη διάρκεια του καλοκαιριού, είναι μια συνεχής πορεία μέσα σχεδόν σε αδιαπέραστα από τον ήλιο καταπράσινα φυλλώματα της οξυάς. Τους φθινοπωρινούς μήνες όλο αυτό το δάσος μεταμορφώνεται σ' ένα συναρπαστικό χρωματολόγιο από τα πιο όμορφα χρώματα της φύσης, κίτρινο, καφέ, πορτοκαλί, με όλους τους ενδιάμεσους τόνους.

Το χειμώνα όλα αλλάζουν δραματικά. Ένα απέραντο γκριζο κυριαρχεί στα γυμνά κλαδιά των δέντρων και στην ατμόσφαιρα. Οι ομίχλες είναι συχνές και πυκνές, οι θερμοκρασίες πέφτουν χαμηλά. Τις πρωινές και νυχτερινές ώρες σε κάποια σημεία του δρόμου με στροφές και έντονες κλίσεις δημιουργείται στρώμα πάγου, η οδήγηση πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή. Πολλές φορές οι χιονοπτώσεις αρχίζουν από

τα μέσα Νοεμβρίου, το δίκτυο όμως παραμένει πάντα ανοιχτό, για να εξασφαλίζεται η απρόσκοπτη λειτουργία του χιονοδρομικού.

Η πορεία κάτω από τα δέντρα τελειώνει, βγαίνουμε έξω από το πυκνό δάσος οξυάς. Μπροστά στα μάτια μας ανοίγεται ένας καταπληκτικός ορίζοντας, που νότια φτάνει ως τις κορυφές του Παγγαίου, ενώ δυτικά καταλήγει στις μακρινές κορυφές του Όρθηλου. Δεν είναι πάντα καθαρή η ατμόσφαιρα, πολλές φορές παρεμβάλλονται σύννεφα ή τμήματα πυκνής καταχνιάς. Είναι πολύ καλύτερα έτσι. Το τοπίο γίνεται εξωπραγματικό, η φύση αποκάμει μια άλλη διάσταση, απρόσμενη, μοναδική. Είναι οι ιδανικότερες στιγμές για τον φωτογράφο, τον ρομαντικό και κάθε άνθρωπο, που δεν μένει ασυγκίνητος στις δραματικές μεταβολές του φυσικού περιβάλλοντος.

Είμαστε πια κοντά στα 1500 μέτρα, οι εκτάσεις γίνονται πιο επίπεδες, ο δρόμος περνάει δίπλα σε μικρά λιβάδια και βοσκοτόπια. Αν είμαστε τυχεροί, μπορεί να συναντήσουμε όμορφα άλογα, που άλλοτε μοναχικά και άλλοτε σε μικρές συγκεντρώσεις, ξεχωρίζουν μέσα στο

δάσος ή στις γυμνές βουνοπλαγιές. Είναι απολαυστικό να παρακολουθεί κανείς αυτά τα περήφανα ζώα που, αμέριμνα και χωρίς καμιά εξάρτηση από τον ανθρώπινο παράγοντα, βόσκουν και κινούνται ελεύθερα στη φύση.

Μαζί με τις οξυές κάνουν την εμφάνισή τους και μαυρόπτευκα με ογκώδεις κορμούς, γερά γαντζωμένους στο πετρώδες ασβεστολιθικό έδαφος. Διαφέρουν από τα μακρινά πανύψηλα και ευθυτενή αδελφια τους στην Βάλια Κάλντα ή σε άλλα δασικά συγκροτήματα. Εδώ είναι πιο ταπεινά, υποχρεωμένα να προσαρμόζονται και να αντέχουν σε χαμηλές θερμοκρασίες και στους δυνατούς βοριάδες των εκτεθειμένων πλαγιών του Φαλακρού.

Στις αρχές της άνοιξης και τους πρώτους μήνες του καλοκαιριού το έδαφος στρώνεται μέσα πολύχρωμο χαλί. Είναι τα περίφημα αγριολούλουδα του Φαλακρού, που με τους μεγάλους αριθμούς και κυρίως την τεράστια ποικιλότητά τους, μετατρέπουν απ' άκρη σ' άκρη το Φαλακρό σ' έναν βοτανικό παράδεισο. Καθώς μεγαλώνει η μέρα κι ο ήλιος λάμπει όλο και πιο ζεστός στον ουρανό, αποσύρονται τα τελευταία χιόνια, πρώτα από τα χαμηλά σημεία και τις προσήλιες ραχούλες και ύστερα από τις ψηλές κορυφές και τις ανήλιαγες χαράδρες. Η φύση ξαναγεννιέται, κάθε γωνιά του Φαλακρού γεμίζει με τις δικές της ποικιλίες λουλουδιών ανάλογα με το μικροκλίμα και τις ιδιαίτερες εδαφολογικές συνθήκες της κάθε περιοχής.

Εκείνο όμως το τοπίο, που παραμένει βαθειά χαραγμένο στη μνήμη μας, είναι οι γυμνές πλαγιές και τα υψίπεδα γύρω από τις εγκαταστάσεις του Χιονοδρομικού κέντρου. Είναι μια τεράστια

άδενδρη λεκάνη, φυτεμένη με αναρίθμητες ασβεστολιθικές πέτρες. Το χειμώνα καλύπτεται από ένα παχύ στρώμα χιονιού, που εξαφανίζει κάθε εδαφική ανωμαλία. Για πολλούς μήνες κάθε χρόνο, από τον Δεκέμβρη ως τον Απρίλη, είναι μια κατάσταση λεία επιφάνεια με υπέροχες κλίσεις, έντονες ή ηπιότερες. Είναι οι φημισμένες χιονοδρομικές πίστες του Φαλακρού, που μαγνητίζουν χιλιάδες εραστές του σκι.

Την άνοιξη όμως όλα αλλάζουν. Εκεί γύρω στα τέλη του Απριλίου και στις αρχές του Μάη η Φύση κάνει το θαύμα της. Με μια κίνηση μαγική μεταμορφώνει την κατάσταση λεία επιφάνεια, σ' ένα απέραντο κίτρινο χαλί. Εκατομμύρια, κίτρινοι κυρίως αλλά και μωβ κρόκοι, ξυπνούν κάτω από το λεπτό πια στρώμα του χιονιού και προβάλλουν με τα πανέμορφα κεφαλάκια τους στο φως του ήλιου. Είναι ένα θέαμα σπάνιο και απίστευτο, που επαναλαμβάνεται με την ίδια σχεδόν ακρίβεια κάθε άνοιξη. Πιστεύουμε, πως πολύ δύσκολα μπορεί να συναντήσει κανείς παρόμοια συγκέντρωση αυτοφυών κρόκων σε άλλο σημείο της Ελληνικής γης.

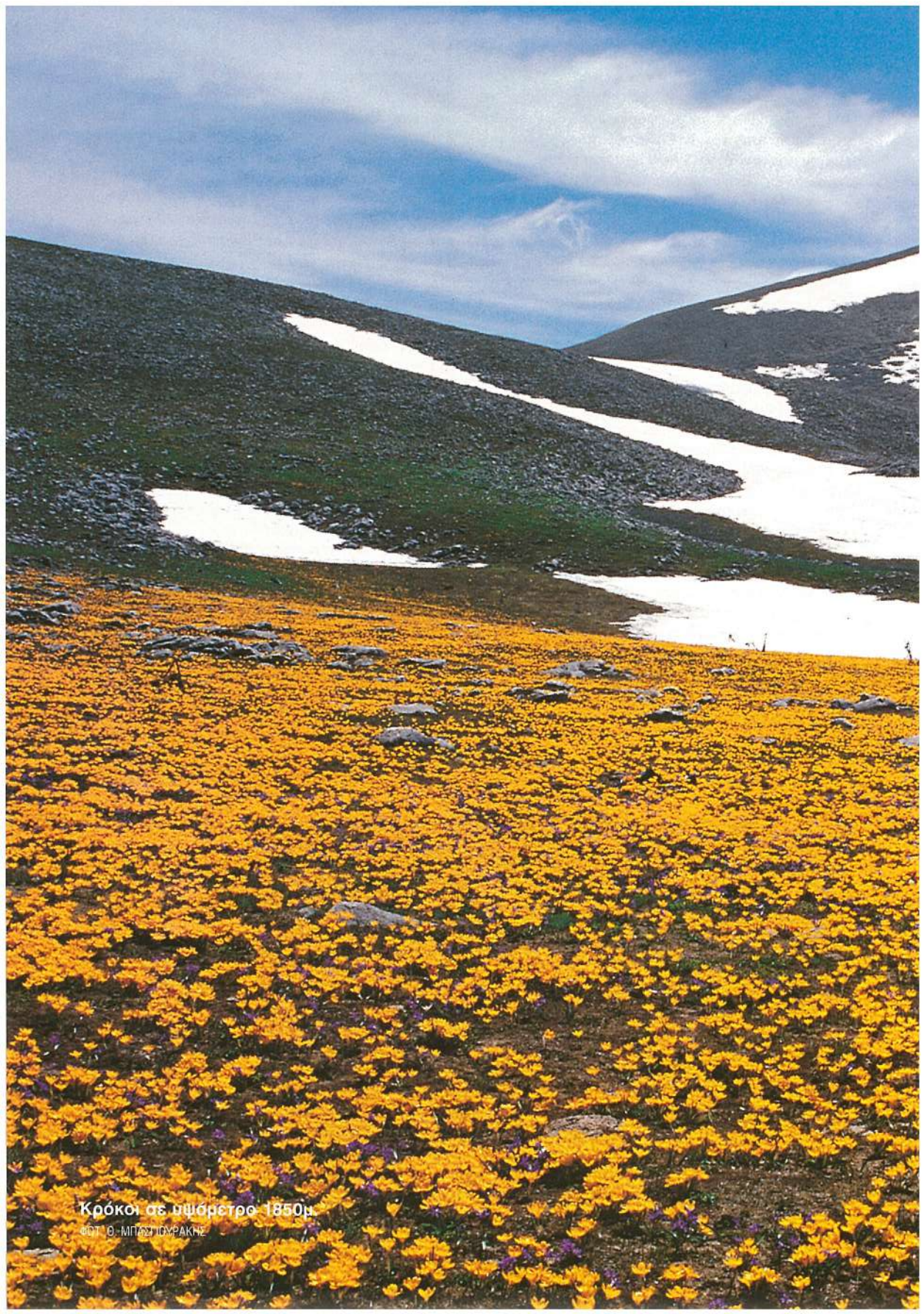
Είναι μια απίστευτη μεταμόρφωση, αν σκεφθεί κανείς, πως μερικές εβδομάδες ή και μέρες πριν, αυτή η πλαγιά φιλοξενούσε στην παγωμένη επιφάνεια, τις χορευτικές κινήσεις ή τις καταβάσεις με ιλιγγιώδεις ταχύτητες χιλιάδων ανθρώπων. Είναι αυτή η ίδια πλαγιά, που μερικούς μήνες αργότερα στην καρδιά του καλοκαιριού, φανερώνει όλη τη γύμνια της, οι πέτρες της πυρώνουν κάτω από τις καυτερές ακτίνες του ήλιου, είναι τραχειά και αφιλόξενη στα βήματα του πεζοπόρου.

Τώρα, σ' αυτό το συναρπαστικό διάλειμμα της

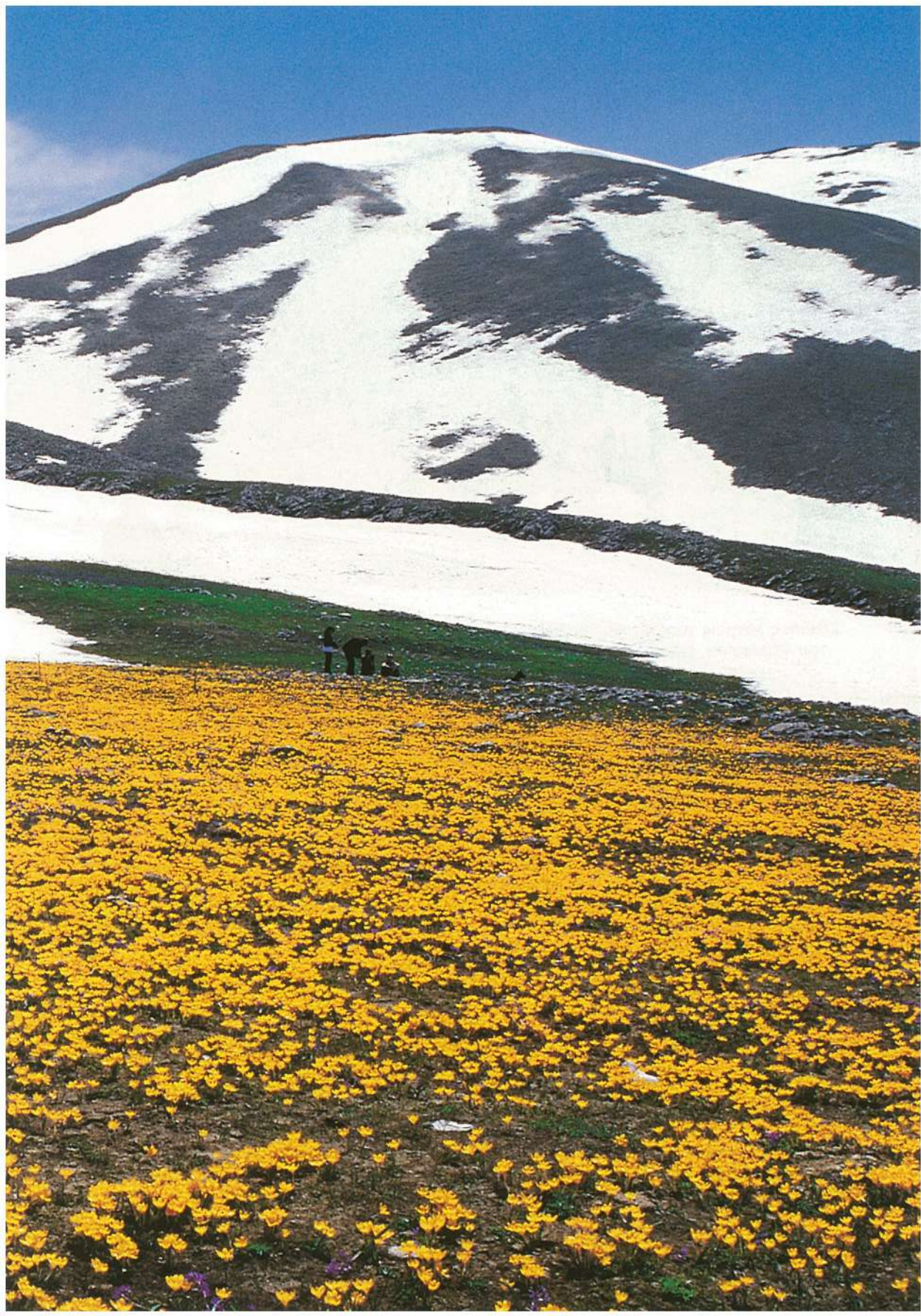
ΦΩΤ. Θ. ΜΠΑΣΤΙΟΥΡΑΚΗΣ

Με το ερχομό της Άνοιξης όλο το Φαλακρό γεμίζει με αγριολούλουδα ακόμη και στα πιο γυμνά του σημεία, κανένα όμως δεν αμφισβητεί την ομορφιά και την κυριαρχία των κρόκων στα μεγάλα υψόμετρα.

Κρόκοι σε υψόμετρο 1850μ.

ΦΩΤ. Θ. ΜΠΑΖΙΔΟΥΡΑΚΗΣ

Χιλιάδες λάτρεις του σκι και του χιονιού συρρέουν κάθε χρόνο στο Χιονοδρομικό Κέντρο του Φαλακρού. Η περίοδος διαρκεί από τον Δεκέμβριο ως τον Απρίλιο και η ποιότητα χιονιού είναι άριστη.

άνοιξης, είναι ένας παράδεισος κεντημένος με αναρίθμητα λουλούδια, ανάμεσα στις τελευταίες γλώσσες του χιονιού, τις πλαγιές και τα ρυάκια. Αυτή είν' η ανταμοιβή του Φαλακρού σε όποιον το επισκεφθεί στα τέλη του Απριλίου ή στις αρχές του Μάη.

Τα θαύματα όμως δεν έχουν τελειώσει ακόμη. Αφήνουμε τα αυτοκίνητά μας μπροστά στο καταφύγιο του Χιονοδρομικού και βαδίζουμε για λίγο με βορειοανατολική διεύθυνση, προς τον χαμηλό αυχένα που σχηματίζεται λίγο παραπάνω. Αν και οι κρόκοι αφθονούν γύρω μας, αποφεύγουμε με επιμέλεια να τους πατάμε, είναι βραβερότητα να καταστρέφονται από απλή αδιαφορία οι μικροί αυτοί θησαυροί της γης του Φαλακρού.

Μετά από 10 περίπου λεπτά φτάνουμε στην επίπεδη γραμμή του αυχένα. Ένα ψυχρό βοριάκι, που ως τώρα κρυβόταν πίσω από τη λοφοπλαγιά, μας χτυπάει ξαφνικά στα πρόσωπα και μας φέρνει δάκρυα στα μάτια. Είναι 1η Μαΐου, δύο αντίρροπες δυνάμεις της φύσης, η ψύχρα του βοριά και οι ζεστές ακτίνες του ήλιου, συναγωνίζονται ποια θα επικρατήσει

επάνω μας, όπως στο παλιό παραμύθι με τον γέρο οδοιπόρο.

Έρχονται στιγμές, που θέλουμε να βγάλουμε κάποια ρούχα μας και να κάνουμε ηλιοθεραπεία. Άλλοτε πάλι, όταν κάποιο συννεφάκι κρύβει τον ήλιο, σηκώνουμε ψηλά τους γιακάδες μας. Όπως και να ναι, καθόμαστε κατάχαμα στο παχύ ανοιξιάτικο χορτάρι, και ξεχνιόμαστε απέναντι στον βόρειο και ανατολικό ορίζοντα, στο υπερθέαμα που αντικρίζουν τα μάτια μας. Ακριβώς από κάτω μας προβάλλουν οι δασωμένες βόρειες πλαγιές. Είναι το τμήμα αυτό του Φαλακρού με την πιο πυκνή υψηλή βλάστηση, δρύες, καστανιές, φλαμουριές, σφενδάμια και κέδρα στα χαμηλότερα, οξυές και πεύκα στα υψηλότερα υψόμετρα. Πιο χαμηλά αχνοφαίνεται το χωριό **Ποταμοί**, δίπλα στην ήρεμη επιφάνεια της καινούργιας τεχνητής λίμνης του Νέστου, που πολύ πρόσφατα δημιουργήθηκε μέσα στα βουνά, σε μήκος που ξεπερνάει τα 30 χιλιόμετρα. Και πιο μακριά ακόμη, στο βάθος του ορίζοντα, ορθώνεται ο αχανής ορεινός όγκος της Ροδόπης, το τελευταίο φυσικό σύνορο της Ελλάδας με τη Βουλγαρία.

Δέκα μόλις λεπτά πάνω από το οροπέδιο του Χιονοδρομικού, έχει κανείς την δυνατότητα να απολαύσει την στενή λωρίδα της λίμνης του Νέστου. Σε πρώτο πλάνο διακρίνεται το γραφικότατο μικρό χωριό Πέρασμα και στο βάθος το χωριό Ποταμοί.

Οι υψηλότερες κορυφές του Φαλακρού ακόμη και την 1η Μαΐου διατηρούν αρκετό χιόνι. Στο κέντρο διακρίνεται ο Προφήτης Ηλίας (υψ. 2232 μ).

ΦΩΤ. Θ. ΜΠΑΣΙΓΟΥΡΑΚΗΣ

Πανοραμική άποψη της χιονοδρομικής λεκάνης από Α προς Δ. Το τεράστιο πέταλο του δρόμου φιλοξενεί την χειμερινή περίοδο εκατοντάδες αυτοκίνητα.

Είν' ένα θέαμα μεγαλειώδες, που αξίζει να μείνει κανείς ώρα πολλή απέναντί του. Κι ενώ το μεσημέρι πλησιάζει και καθένας, πολύ φυσιολογικά, θα σκεφτόταν ένα καλοστρωμένο τραπέζι, η σαγήνη του μισοχιονοσιμένου βουνού δεν μας αφήνει να το αποχωριστούμε. Πότε άλλοτε μεσ' τη χρονιά θα το ξαναδούμε να ταλαντεύεται έτσι, ανάμεσα στα σκιζήματα της άνοιξης και τα τελευταία χιόνια του χειμώνα;

Μετά από κάποιους δικαιολογημένους διαταγμούς η απόφαση της τετραμελούς συντροφιάς παίρνεται ομόφωνα: Η κορυφή που ορθώνεται μπροστά μας στα νοτιοανατολικά και μας κρύβει κάθε οπτική επαφή με τις ψηλότερες κορυφές του Φαλακρού, πρέπει να πάρει ν' αποτελεί εμπόδιο. Η ανάβαση αρχίζει από την βάση του ανχένα σε μια νοητή ευθεία, που γρήγορα αποκτά πολύ έντονη κλίση. Το έδαφος δεν είναι δύσβατο είναι καλυμμένο με μεγάλες τούφες χόρτου και σαθρά πετρώματα. Η κλίση όμως είναι τόσο απότομη, που σε συνδυασμό με τις καυτές ακτίνες του μεσημεριανού ήλιου, μας γεμίζει μέσα σε μερικά λεπτά με άφθονο ιδρώτα. Απροετοίμαστοι για μια τόσο έντονη σωματική άσκηση, είμαστε υποχρεωμένοι κάθε λίγο

να σταματάμε. 40 περίπου λεπτά αργότερα, φτάνουμε στον προορισμό μας. Τα τρία κορυφαία σημεία του Φαλακρού ορθώνονται απέναντί μας στα ανατολικά, το ένα δίπλα στο άλλο. Σε αντίθεση με τη δική μας κορυφή που είναι κατάστεγνη, οι ψηλές κορυφές του Φαλακρού είναι χιονοσκεπαστες, καμιά εδαφική έξαρση δεν διασπά την λεία ολόλευκη επιφάνειά τους. Και να σκεφθεί κανείς, ότι δεν μας χωρίζουν περισσότερα από 500 μέτρα σε ευθεία γραμμή. Η κεντρική κορυφή, που άλλοι την ονομάζουν "Ανώνυμη" και άλλοι "Προφήτη Ηλία", είναι με υψόμετρο 2232 μέτρα η ψηλότερη του Φαλακρού. Δύο περίπου χιλιόμετρα νοτιότερα προβάλλει μέσα σε πολύ χιόνι η χαρακτηριστική μύτη της "**Καρτάλας**" στα 2035 μέτρα. Χαμηλά πίσω μας στα δυτικά διακρίνεται το κτίριο του καταφυγίου σαν ένας μικρός λευκός κύβος, χαμένος μέσα στην απέραντη κατακίτρινη επιφάνεια των κρόκων.

Δυό περίπου ώρες μένουμε στο ίδιο σημείο, με ελάχιστες μετακινήσεις και ακόμη λιγότερες κουβέντες. Το Φαλακρό με τη γύμνια του δικαιώνει απόλυτα εδώ πάνω την ονομασία του. Ποιος όμως μπορεί να ισχυρισθεί, ότι αυτή η

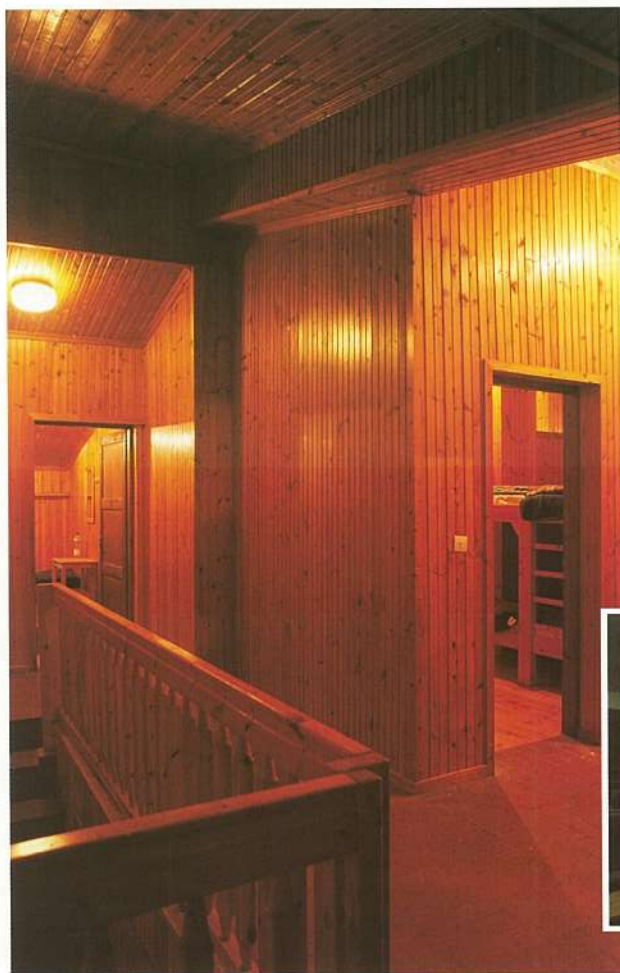
γύμνια, αυτές οι απαλές λιτές γραμμές, δεν έχουν μια δική τους αξεπέραστη γοητεία;

ΤΑ ΟΔΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΤΟΥ ΦΑΛΑΚΡΟΥ

Απ' όποια πλευρά κι αν παρατηρήσει κανείς το Φαλακρό, θα διακρίνει οδικές χαράξεις που αυλακώνουν την επιφάνειά του. Πολλές απ' αυτές οδηγούν σε μεγάλα υψόμετρα, μερικές μάλιστα καταλήγουν λίγο χαμηλότερα από τα 2000 μέτρα. Όλες αυτές οι οδικές αρτηρίες είναι στρωμένες με χώμα, που ανάλογα με την υφή του εδάφους, τις κλίσεις του και την εποχή του έτους, μπορεί να είναι δύσβατες-με διαφορετικούς βαθμούς δυσκολίας- ή και απολύτως αδιάβατες. Όταν όμως κάποιος διαθέτει, έστω και στοιχειώδεις εξερευνητικές τάσεις, είναι αδύνατον να παραμείνει απαθής, όταν αντικρίζει απέναντί του ένα ολόκληρο δίκτυο διαδρομών,

που του είναι άγνωστες.

Χρόνια τώρα, όπως η συντριπτική πλειοψηφία άλλωστε, γνωρίζαμε το Φαλακρό μόνον από την δυτική του πρόσβαση. Αυτή είναι η ευχερέστερη και ασφαλέστερη, αφού είναι η μοναδική ασφάλτινη διαδρομή, που επιπλέον, λόγω χιονοδρομικού, διατηρείται ανοιχτή όλες τις εποχές του χρόνου. Η διαδρομή όμως αυτή, αν και εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, πολύ λίγες πληροφορίες παρέχει για μια συνολική άποψη του ορεινού συγκροτήματος του Φαλακρού. Αποφασίζουμε λοιπόν να πραγματοποιήσουμε μια σειρά από αναγνωριστικές εξορμήσεις στις χωμάτινες διαδρομές του Φαλακρού, με στόχο να αποκτήσουμε μια σαφή αντίληψη για τον όγκο και τις ιδιαιτερότητές του. Στις σελίδες που ακολουθούν θα προσπαθήσουμε να σας παρουσιάσουμε τις σημαντικότερες αυτές διαδρομές, μαζί με τις εμπειρίες μας.

Το χιονοδρομικό καταφύγιο έχει σύγχρονες εγκαταστάσεις, στο εσωτερικό των οποίων κυριαρχεί η ζεστασιά της ξύλινης επένδυσης. Διαθέτει εστιατόριο, καφετερία και χώρο φιλοξενίας 72 ατόμων. Υπάρχουν επίσης τρεις χιονοδρομικοί αναβατήρες, πίστα δρόμων αντοχής 5000 μέτρων, έλκυθρα, ποδήλατα, χιονοσκούτερ, σχολή σκι. (Τηλ. 0521 81000, 23691, 26544, 21893 και 42822).

23 περίπου χιλιόμετρα βόρεια της Δράμας, στο δρόμο για την Ελατία, βρίσκεται ο οικισμός "Δεντράκια", στις κατάφυτες ανατολικές υπώρειες του Φαλακρού.

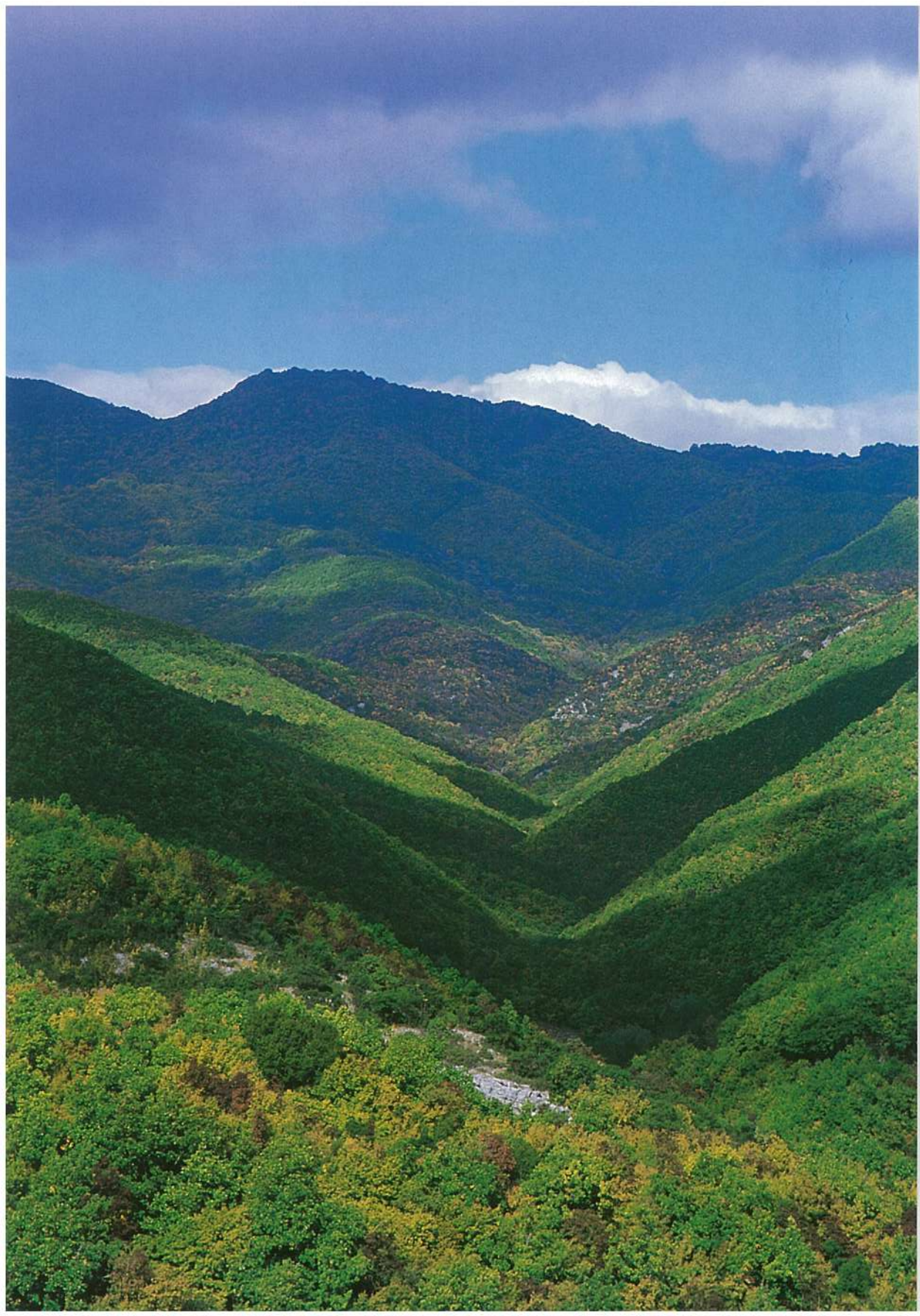
ΑΠΟ ΤΑ "ΔΕΝΤΡΑΚΙΑ" ΣΤΙΣ "ΜΠΑΡΕΣ"

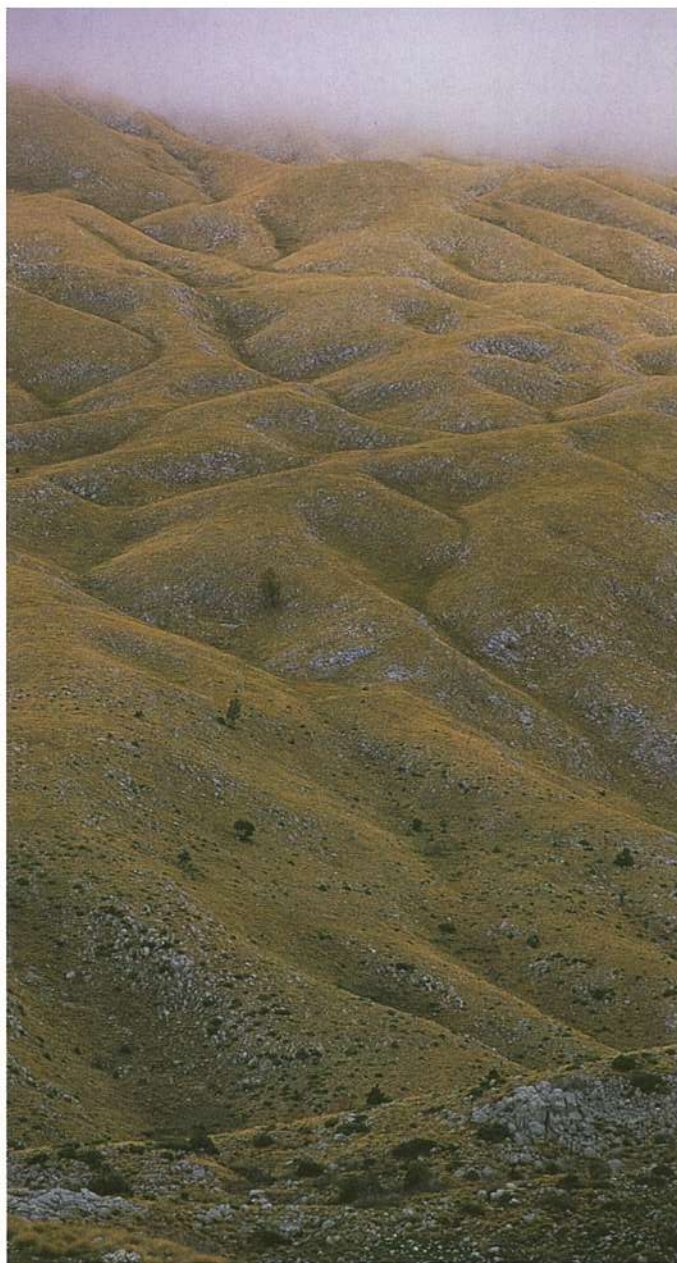
Βγαίνοντας από την Δράμα με βόρεια διεύθυνση παίρνουμε τον δρόμο για το Δάσος της Ελατίας, το φημισμένο "Καρα-Ντερέ". Μερικά χιλιόμετρα μετά τους "Ταξιάρχες" μια πινακίδα μάς δείχνει τον δρόμο για τα "Δεντράκια". Στρίβουμε αριστερά και, μετά από 6 ανηφορικά χιλιόμετρα μέσα από δρύες και αγριοφουντουκιές, αντικρίζουμε τα Δεντράκια. Τα σπίτια, παλιά και καινούργια, είναι διάσπαρτα μέσα σε μεγάλες καστανιές. Τα Δεντράκια είν' ένας μικρός οικισμός με λίγους μόνιμους κατοίκους, τα τελευταία όμως χρόνια έχει αναπτυχθεί μια αξιόλογη φυσιολατρική δραστηριότητα. Στα Δεντράκια εδρεύει ο "Σύλλογος φίλων ορεινών δραστηριοτήτων του Ν. Δράμας" που έχει διανοίξει αρκετά μονοπάτια και πραγματοποιεί συχνά ορειβατικές διαδρομές που καλύπτουν μια μεγάλη κλίμακα απαιτήσεων των ενδιαφερομένων. Το σημαντικό γι' αυτόν το μικρό ορεινό οικισμό είναι, ότι παρέχεται η δυνατότητα φιλοξενίας σε τρία δωμάτια, που έχουν όλες τις απαραίτητες ανέσεις. Για τα μέλη του Συλλόγου υπάρχει αίθουσα συγκέντρωσης με δυνατότητα παραμονής σε συνθήκες καταφυγίου.

Ο υπεύθυνος του Συλλόγου **Διαμαντής Γκλαβόπουλος** (τηλ. 0521/24134 - 45161) τίθεται αμέσως στη διάθεσή μας για να μας οδηγήσει στην πρώτη ορεινή μας διαδρομή. Ξεκινάμε από τα Δεντράκια και παίρνουμε πάλι τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο, που μας οδήγησε εδώ από την Δράμα. Μερικές εκατοντάδες μέτρα πιο κάτω στρίβουμε δεξιά στον χωματόδρομο. Το οδόστρωμα πολύ γρήγορα αποκαλύπτει τις διαθέσεις του, το σκληροτράχηλο όμως αγροτικό 4Χ4 του φίλου μας του Γιάννη, ξεπερνάει με χαρκτηριστική άνεση όλα τα νεροφαγώματα και τις εδαφικές ανωμαλίες. Μπαίνουμε σ' ένα πυκνό δάσος με μεγάλη ποικιλία βλάστησης από δρύες, γαύρους, καστανιές, φουντουκιές, κερασιές και οξυές. Σ' αυτές τις ανατολικές πλαγιές του το Φαλακρό είναι ένα βουνό, που δεν έχει τίποτε να ζηλέψει από τα πιο δασωμένα βουνά της Ελλάδας.

Παρά την ονομασία του το Φαλακρό, δεν είναι τόσο γυμνό όσο θα περίμενε κανείς.

Το 35% της συνολικής του έκτασης καλύπτεται με υψηλά δάση, το 45% με χορτολίβαδα και μόνο το 20% με θάμνους, φρύγανα και βραχύδη γυμνά εδάφη.

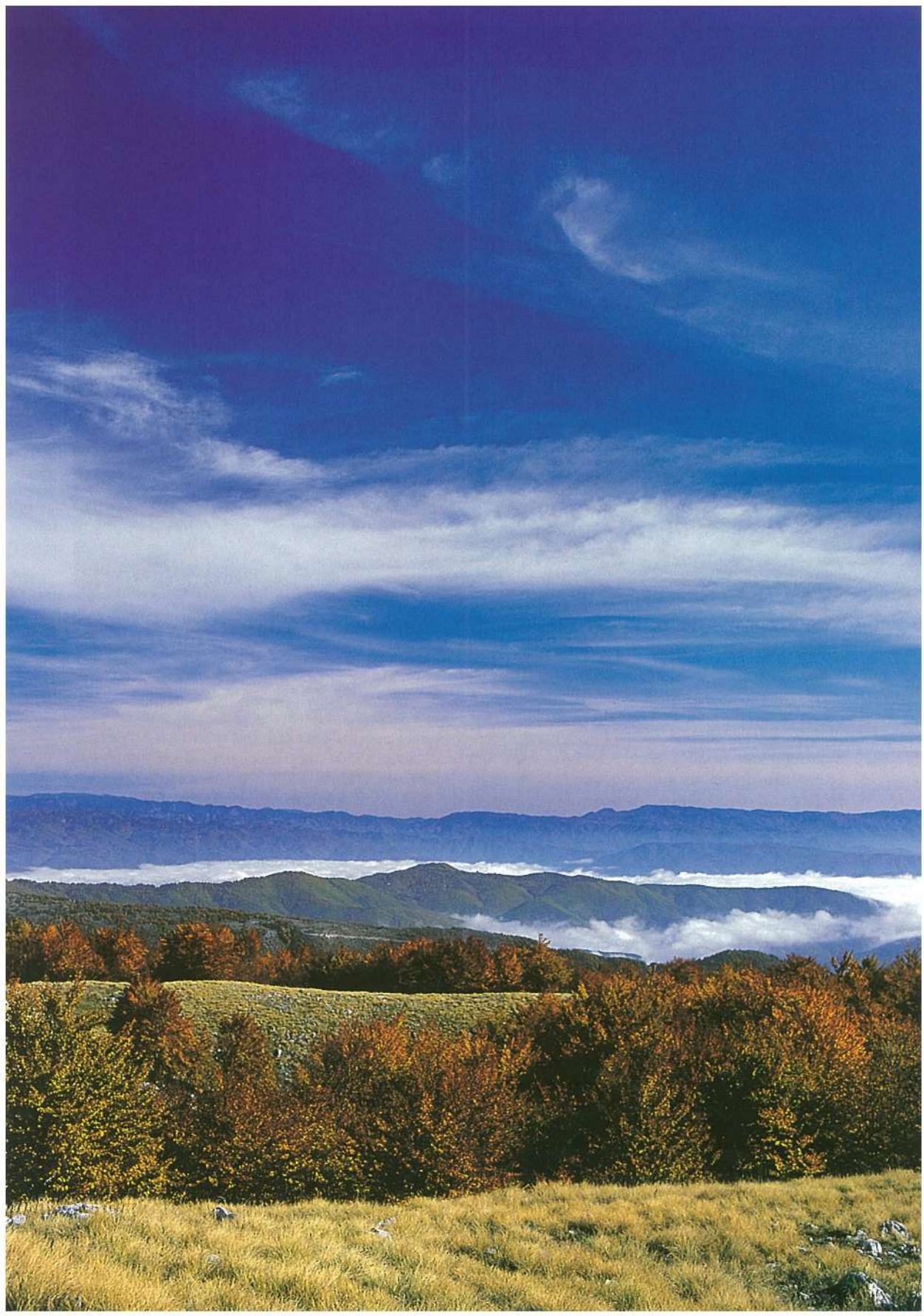
Η περιοχή "Μπάρα" στους πρόποδες της κορυφής "Τρία Κεφάλια", συγκεντρώνει όλα τα χαρακτηριστικά των άγονων επιφανειών του Φαλακρού, με άφθονες ασβεστολιθικές πέτρες και ένα περίπλοκο σύστημα εδαφικών πτυχώσεων.

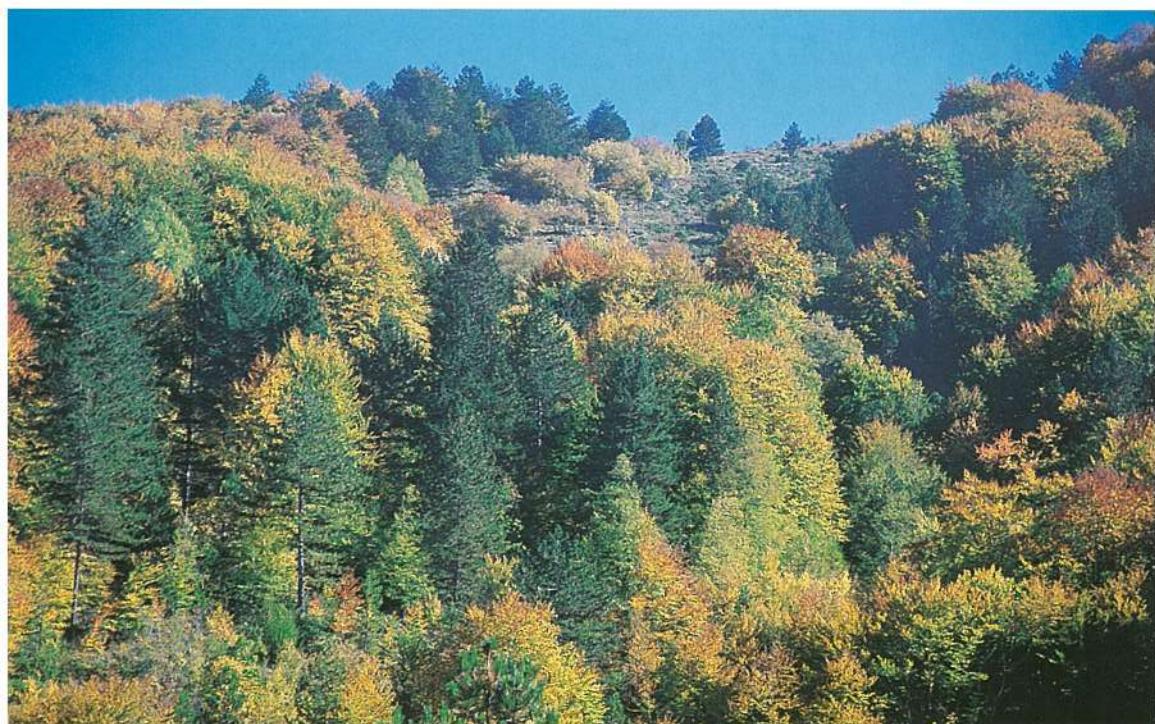
Στα βορειοανατολικά υψίπεδα του Φαλακρού οι οξυές φτάνουν σε μεγάλα υψόμετρα. Στο βάθος του ορίζοντα κυριαρχεί η οροσειρά της Ροδόπης. (δεξιά)

Δυο χιλιόμετρα πιο πάνω αραιώνουν τα δέντρα και βρισκόμαστε ξαφνικά σ' έναν μικρό αυχένα, με πυκνές φτέρες και χαμηλή βλάστηση. Κατεβαίνουμε από το αυτοκίνητο και αναγνωρίζουμε στον λεπτομερή χάρτη του Διαμαντή τα κυριότερα γεωφυσικά σημεία της περιοχής. Ο αυχέννας που βρισκόμαστε λέγεται "Κεράσι", σε υψόμετρο περίπου 1000 μέτρων. Απέναντί μας στα δυτικά ο ορίζοντας διακόπτεται από δυο εντυπωσιακά συγκροτήματα, που είναι από τα ψηλότερα του Φαλακρού. Είναι οι κορυφές της "Βάρδενας" με υψόμετρο 2194 μ. και τα "Τρία

Κεφάλια" με υψόμετρα 2099 και 2176 μέτρα. Ανάμεσα στον αυχένα που βρισκόμαστε και στις πανύψηλες αυτές κορυφές σχηματίζεται μια μεγάλη κατάφυτη χαράδρα, που είναι η λεκάνη απορροής του Ρέματος Μπλάτσιστα. Το ρέμα καθώς και η κοιλάδα καταλήγουν στην πεδιάδα της Δράμας, το δε μονοπάτι που σχηματίζεται κατά μήκος της κοιλάδας, παρέχει την δυνατότητα για μια πολύ ενδιαφέρουσα πεζοπορική διαδρομή.

Ο δρόμος συνεχίζεται πάντα προς τα βόρεια, πολύ ανηφορικός και σε ορισμένα σημεία εξαι-

Τα μεικτά δάση φυλλοβόλων και πεύκων δημιουργούν κατά τους φθινοπωρινούς μήνες πολυσύνθετους χρωματικούς συνδυασμούς, ιδιαίτερα στο βόρειο και ανατολικό τμήμα του συγκροτήματος.

ρετικά δύσβατος. Οι δυνατές βροχοπτώσεις των προηγούμενων ημερών, εκτός από λάσπη, έχουν δημιουργήσει πολύ βαθιά χαντάκια, που θα είναι καταστροφική αν εισχωρήσουν μέσα τους οι τροχοί του αυτοκινήτου. Ακροβατώντας κυριολεκτικά το αγροτικό πάνω σε στενά αναχώματα καταφέρνει να ξεπεράσει χωρίς απώλειες αυτό το δύσκολο κομμάτι και σε λίγη ώρα φτάνουμε στα υψίπεδα της "Μπάρας", κοντά στα 1300μ. Η κατάσταση του εδάφους εδώ πάνω μας αφήνει έκπληκτους. Στον χάρτη η περιοχή αναφέρεται με τον χαρακτηριστικό προσδιορισμό "πετρώδες", η ονομασία όμως αυτή είναι αδύνατον να αποδώσει την πραγματικότητα. Πρόκειται στην ουσία για ένα από τα πιο σκληρά και κακοτράχαλα εδάφη, που έχουν αντικρίσει ποτέ τα μάτια μου. Αναρίθμητες ασβεστολιθικές πέτρες άλλες με ακανόνιστα σχήματα και άλλες με αιχμηρότατες απολήξεις, ξεφυτρώνουν σε μεγάλη έκταση μέσα από το παχύ χορτάρι και σκαρφαλώνουν ως τις απέναντι βουνοπλαγιές. Η έκταση δεν είναι επίπεδη. Εκτός από τις πλαγιές και τις χαραδρώσεις, είναι συχνή η παρουσία πολλών μικρών και μεγάλων κρατήρων, με από-

λυτα κυκλικό σχήμα και διάμετρο που σε ορισμένες περιπτώσεις ξεπερνάει τα τριάντα μέτρα. Είν' ένας τόπος παράξενος, σχεδόν εξωπραγματικός, μας δίνει την εντύπωση ότι κάποτε βομβαρδίστηκε από δεκάδες μετεωρίτες ή οβίδες.

Ο δρόμος τερατίζει δίπλα σε μια μεγάλη τοιμεντένια ομβροδεξαμενή. Μας παραξενεύουν δυσάρεστα τόσοι τόνοι τοιμεντού πάνω στο βουνό. Είναι όμως ένα έργο απαραίτητο, αφού χάρη σ' αυτό βρίσκουν πολύτιμο νερό τους καλοκαιρινούς μήνες τα κοπάδια των προβάτων αλλά και τα άγρια ζώα. Παρατηρούμε τους κρατήρες και σκεφτόμαστε, ότι θα μπορούσαν να είναι φυσικές δεξαμενές νερού, ωραιότερες μικρές φυσικές λιμνούλες. Δυστυχώς το Φαλακρό αδυνατεί να συγκρατήσει νερό στην επιφάνειά του. Το γεωλογικό του υπόστρωμα χαρακτηρίζεται από την εμφάνιση "καρστικών φαινομένων", υπόγειων δηλαδή αγωγών, που έχουν ως αποτέλεσμα την άμεση απομάκρυνση του νερού της βροχής. Έτσι λοιπόν δεν θεωρούμε καθόλου παράλογη την τολμηρή σκέψη του Γιάννη, για πειραματική στεγανοποίηση των πυθμένων κάποιων κρατήρων, με αδιαπέραστο υλικό. Μικρές

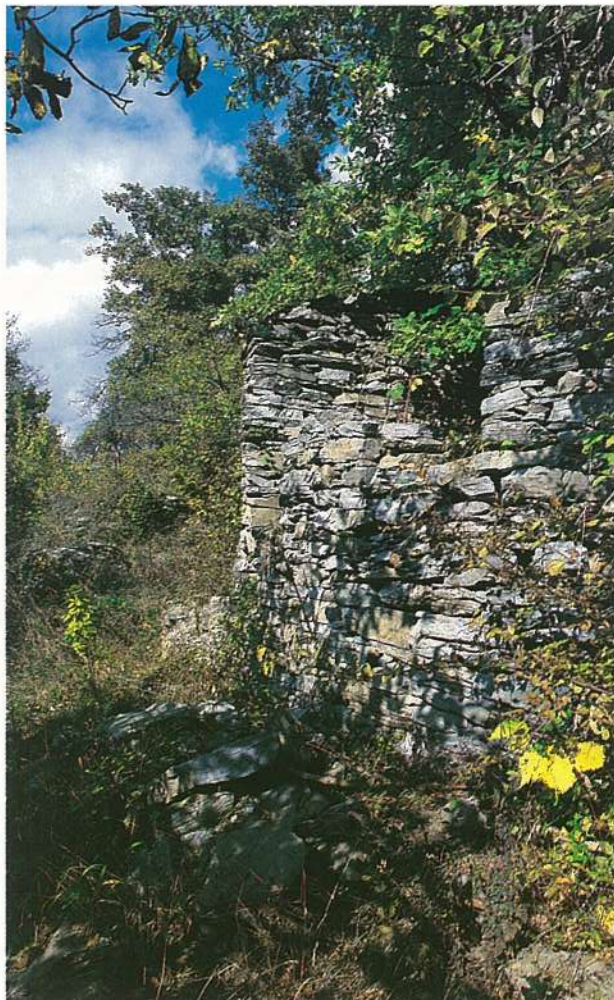
ορεινές λιμνούλες θα δημιουργούνται μ' αυτό τον τρόπο στα πιο απίθανα σημεία και υψόμετρα του Φαλακρού, ένα πρωτότυπο υδάτινο δίκτυο, που εκτός από την αισθητική βελτίωση του περιβάλλοντος, θα χάριζε πολύτιμο νερό στα πουλιά αλλά και στα ζώα των ανθρώπων και της φύσης.

Και χωρίς λιμνούλες όμως η συνολική περιοχή εκπέμπει μια έντονη γοητεία. Το τοπίο είναι εξαιρετικά πολύμορφο, διαθέτει μια πληθώρα αντιφατικών χαρακτηριστικών, που δύσκολα μπορεί να συναντήσει ταυτόχρονα κανείς σε μια περιορισμένη έκταση. Περνάν διαδοχικά μπροστά από το οπτικό μας πεδίο, ένα πετρώδες έδαφος σπάνιας τραχύτητας, ορεινοί όγκοι με εκπληκτικό σύμπλεγμα εδαφικών πτυχώσεων, απάτητα δάση οξυάς μέσα σε απόκρημνες χαράδρες, κορυφές επιβλητικές πάνω από τα 2000 μέτρα, μια τεράστια κοιλάδα με άφθονα νερά και βλάστηση κι ένας οριζοντας που στα βόρεια και ανατολικά κυριαρχείται από την οροσειρά της Ροδόπης, ενώ στα νότια αχνοφαίνεται η πόλη της Δράμας και πιο πίσω οι κορυφές του Παγγαίου. Τι άλλο θα μπορούσε να επιζητήσει κανείς από έναν ορεινό τόπο; Ίσως μόνον μια ευκολότερη πρόσβαση. Κάτι που οπωσδήποτε ισχύει κατά τους θερινούς μήνες, ή, για τους πεζοπόρους, όλο το χρόνο.

ΑΠΟ ΤΟ ΛΙΒΑΔΕΡΟ ΣΤΟΝ ΒΩΛΑΚΑ

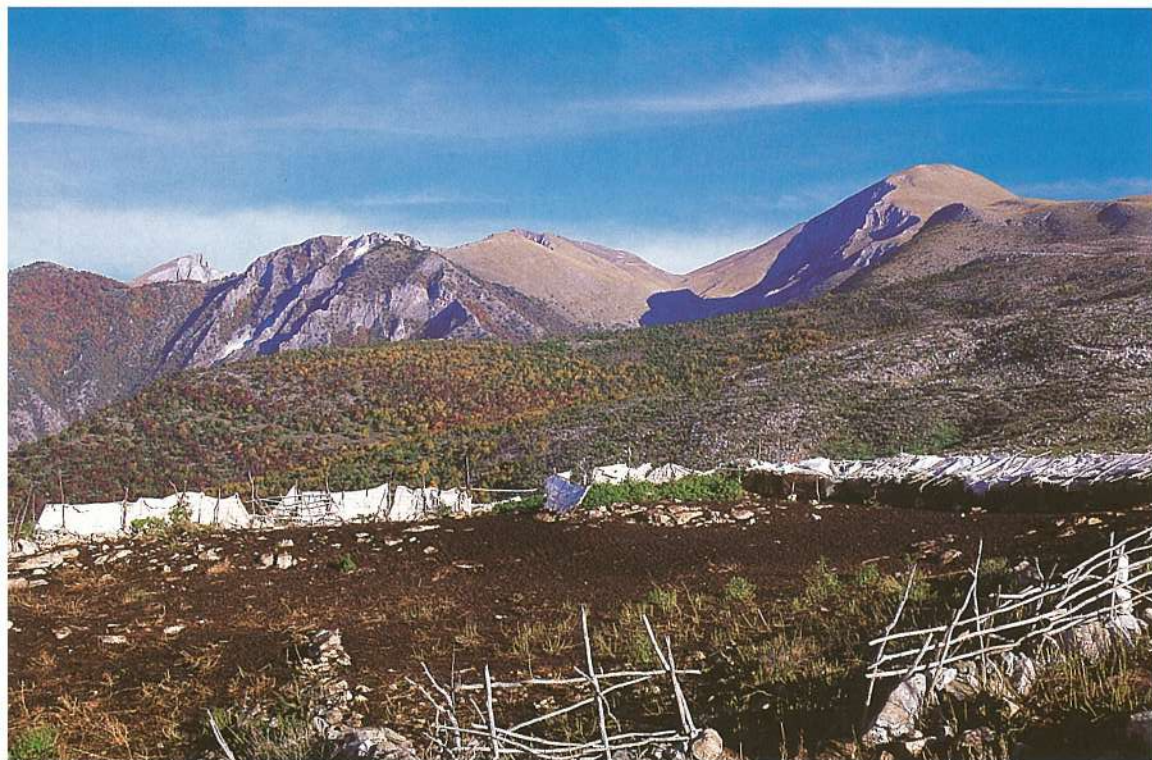
Μια μικρή μόνον προσέγγιση με το ανατολικό τμήμα του Φαλακρού μας έχει αποκαλύψει βλάστηση και εικόνες που δεν συναντώνται στη δυτική πλευρά του. Σειρά έχει μια μεγάλη οδική αρτηρία από τις πιο άγνωστες. Διασχίζει εξωτερικά το συγκρότημα από Ανατολή προς Δύση και πιο συγκεκριμένα από την περιοχή του Λιβαδερού ως τον Βώλακα. Αυτό σημαίνει, ότι ως αφετηρία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένα από τα δύο σημεία.

Η απόσταση από την Δράμα ως το Λιβαδερό είναι 25 χιλιόμετρα ασφάλτινης διαδρομής. Συνεχίζουμε για 5 ακόμη ανηφορικά χιλιόμετρα ανάμεσα από πυκνά δάση δρυός και καστανιάς και φτάνουμε σ' έναν χαρακτηριστικό ανχένα. Στο σημείο αυτό είναι η πρώτη φορά, μετά την εκκίνησή μας από την Δράμα, που έχουμε οπτική επαφή με την κορυφογραμμή της Ροδόπης. Είναι ο ανχένας "Τουλουμπάρι", που εξαιτίας της στρατηγικής του θέσης, αποτελούσε πριν μερικές δεκάδες χρόνια σημείο στρατιωτικού ελέγχου για κάθε εισερχόμενο στην περιοχή. Άλλωστε οι στρατιωτικές εγκαταστάσεις του φυλακίου εξακολουθούν να παρα-

Μέχρι το 1922 το Πεπελέσι κατοικείται από τουρκικό πληθυσμό, που ξεπερνούσε τις 2000. Με την ανταλλαγή των πληθυσμών εγκαταλείφθηκε και κατοικήθηκε από Έλληνες που κι αυτοί με τη σειρά τους το εγκατέλειψαν μετά τα γεγονότα του εμφυλίου πολέμου.

μένουν, έρημες πια. Κι ενώ τόσες φορές στο παρελθόν έχουμε περάσει απ' αυτό το σημείο με προορισμό το Δάσος της Ελατιάς, ποτέ δεν είχαμε επιχειρήσει να μπούμε, έστω και για λίγα μέτρα στον χωματόδρομο. Έλλειψη περιέργειας; Προσήλωση αποκλειστικά και μόνον στην "Ιθάκη"; Δεν ξέρω. Σημασία έχει πως έστω και τώρα, μετά από τόσα χρόνια, στρίβουμε για πρώτη φορά αριστερά στον χωματόδρομο. Είναι ανηφορικός, στρωμένος με μαλακό χώμα,

Πάνω από τον γυμνό αυχένα της Πετρούσσας αποκαλύπτεται προς τα βόρεια ένας πολύπλοκος ορίζοντας, με γυμνές κορυφές, χαράδρες, πυκνή υψηλή βλάστηση και την μύτη της Καρτάκας στο βάθος με τις ορθοπλαγιές της.

που έχει μεταβληθεί σε λάσπη μετά τις πρόσφατες βροχοπτώσεις. Είναι αδύνατον την εποχή αυτή, και πολύ περισσότερο το χειμώνα, να μπορέσει να κινηθεί σ' αυτό το δρόμο συμβατικό αυτοκίνητο. Δυόμισι περίπου χιλιόμετρα πιο πάνω ο δρόμος διχάζεται, κατηφορίζει αριστερά προς το Λιβαδερό. Συνεχίζουμε την πορεία μας προς τα δεξιά και πολύ γρήγορα διαπιστώνουμε, ότι χάνουμε οριστικά την οπτική μας επαφή προς την οροσειρά της Ροδόπης. Είναι τόσο πυκνό το δάσος της οξυάς, τόσο ψηλά τα δέντρα, που κάθε έννοια μακρινού ορίζοντα παύει να υπάρχει. Στα σπάνια ανοίγματα που δημιουργούνται διακρίνουμε στα βόρεια τη Ροδόπη με το Σιδηρόνερο και τη Σκαλωτή σκαρφαλωμένα στις πλαγιές τους ή επάνω ψηλά στα δυτικά, τις γνώριμες κορυφές "Τρία Κεφάλια".

Είναι μια πορεία μοναχική, καμιά ανθρώπινη ύπαρξη δεν κινείται σ' αυτό τον μαγευτικό τόπο. Κι ούτε μπορεί να φαντασθεί κανείς πως κάποτε, 80 περίπου χρόνια πριν, όλο αυτό το Βορειο-

ανατολικό τόξο του Φαλακρού κατοικείτο από χιλιάδες ανθρώπους. Ήταν σχεδόν αποκλειστικά Τούρκοι που με την ανταλλαγή των πληθυσμών εγκατέλειψαν τα σπίτια τους. Πολλά και μεγάλα ήταν εκείνη την εποχή τα τουρκοχώρια που εγκαταλείφθηκαν. Αμέσως μετά κατοικήθηκαν από Έλληνες, για να εγκαταλειφθούν όμως κι απ' αυτούς με τα τραγικά γεγονότα του εμφυλίου πολέμου. Μόνο στις μνήμες των παλιών σώζονται ακόμα οι θέσεις και τα ονόματα αυτών των χωριών: Ζιρνοβίτσα, Φλαμου-ριά, Πεπελέσι, Μυρσίνερο, Ασβεστόλιθος, Βούρτσιανη και τόσα άλλα... Στη θέση τους έχουν απομείνει μόνον ερείπια. Αλλά ακόμα κι αυτά είναι δύσκολο να τα εντοπίσει κανείς, έτσι όπως έχουν χαθεί μέσα στις ζούγκλες που δημιουργήθηκαν τόσες δεκαετίες τώρα. Ανοίγουμε το δρόμο μας μέσα από κερασιές, κορομηλιές, καρυδιές, συκιές, παραμερίζουμε πυκνούς θάμνους και αγκαθωτές βατομουριές. Βρίσκουμε τα παλιά πέτρινα μονοπάτια, που συνέδεαν μεταξύ τους τα σπίτια στο **Πεπελέσι**. Πρέπει να τα

μεγάλο και ωραίο χωριό, με σπίτια πετρόχτιστα, καλοφτιαγμένα. Κάποια δέντρα εξακολουθούν να έχουν φρούτα στα κλαδιά τους, κόβουμε και τρώμε. Μια μικρούλα ντοματιά στην άκρη του δρόμου μάς αφήνει κατάπληκτους με την παρουσία της, είναι ανεξίτητο με ποιους παραξένους μηχανισμούς φύτρωσε και εξακολουθεί να υπάρχει εδώ πάνω. Μάλλον με σπόρο που μετέφερε κάποιο πουλί. Έχει μια και μοναδική κατακόκκινη ντομάτα. Την κόβουμε κι αμέσως ευωδιάζει μέσα στα χέρια μας αυτό το τόσο χαρακτηριστικό αλλά ξεχασμένο πια άρωμα της αυθεντικής ντομάτας.

Αφήνουμε το εγκαταλειμμένο Πεπελέσι και συνεχίζουμε πάντα την πορεία μας προς τα δυτικά. Στεγνός ή λασπωμένος, επίπεδος ή με μεγάλες κλίσεις, ο δρόμος συνεχίζει την μεγάλη καμπύλη του γύρω απ' αυτή την βόρεια και ανατολική πλευρά του Φαλακρού. Έχουμε ήδη διανύσει 20 χιλιόμετρα από τη στιγμή που εγκαταλείψαμε την ασφάλτο, υπολογίζουμε πως έχουμε καλύψει το μεγαλύτερο τμήμα της διαδρομής ως τον Βώλακα. Μεγάλες στοίβες από κορμούς δέντρων εμφανίζονται στις άκρες του δρόμου, για αρκετές εκατοντάδες μέτρα κινούμαστε μέσα σε μια γραφική ξύλινη περίφραξη. Το οδόστρωμα γίνεται σκληρό, αξιόπιστο, πού είναι τα δύσκολα κομμάτια της διαδρομής, που μας είχαν πει ότι θα συναντούσαμε;

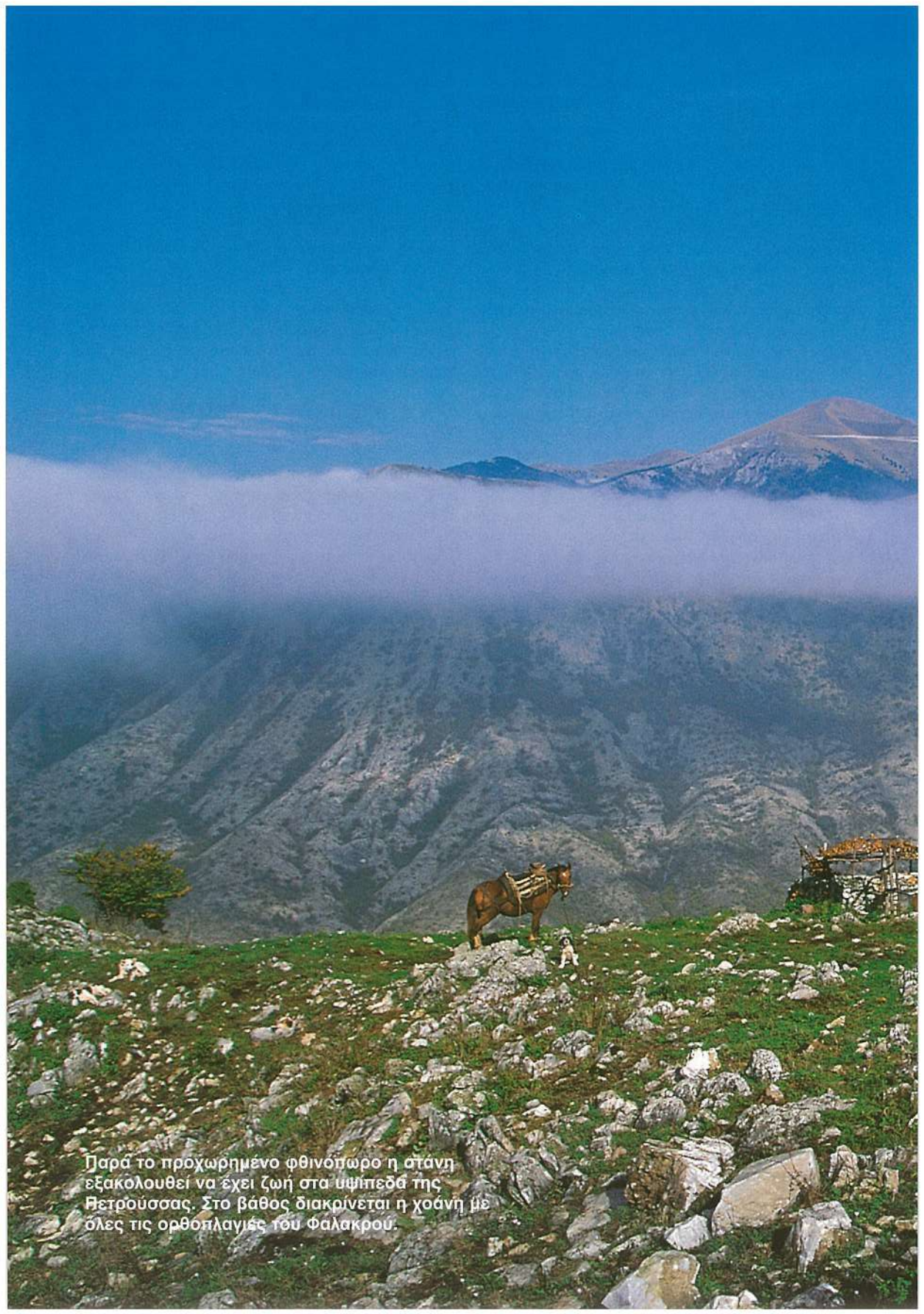
Ο δρόμος τώρα μπαίνει στη σκιά, εξαφανίζεται ο ήλιος πίσω από έναν μεγάλο ορεινό όγκο. Το έδαφος μαλακώνει, χάνονται οι πέτρες κάτω από παχύ στρώμα χώματος. Κάποιες πρώτες λάσπες δεν μας ανησυχούν, τόσες ώρες τις έχουμε συνηθίσει. Ξαφνικά, πίσω από μια στροφή, παύει να υπάρχει δρόμος. Είναι απλά μια λασπωμένη δίοδος μέσα από το δάσος. Το έδαφος θυμίζει οργωμένο χωράφι μετά από βαθιά άρωση, άφθονα νερά λιμνάζουν ενδιάμεσα. Το χειρότερο είναι, ότι ο "δρόμος" είναι στενός, όλο το δεξί του τμήμα καταλήγει σε μια πλαγιά με μεγάλη κλίση πολλών δεκάδων μέτρων, που δεν συγχωρεί το παραμικρό λάθος. Η πρώτη σκέψη είναι να επιστρέψουμε, έστω κι αν αυτό σημαίνει 25 δύσκολα και ντροπιασμένα χιλιόμετρα. Είναι η μόνη λογική σκέψη, αφού δεν ξέρουμε τι θα συναντήσουμε μπροστά μας. Άλλωστε το μόνο βέβαιο είναι, πως αν "μείνουμε" στη λάσπη, είναι άγνωστο, ποιος, πότε και πως θα μας βγάλει.

Κατεβαίνουμε από το αυτοκίνητο, ξεετάζουμε προσεχτικά τις συνθήκες, συσχετιζόμαστε και... ως Έλληνες-αποφασίζουμε αντίθετα με τη φωνή της λογικής. Για τρία περίπου χιλιόμετρα είναι αδύνατον να περιγραφεί η ταλαιπωρία, η αγω-

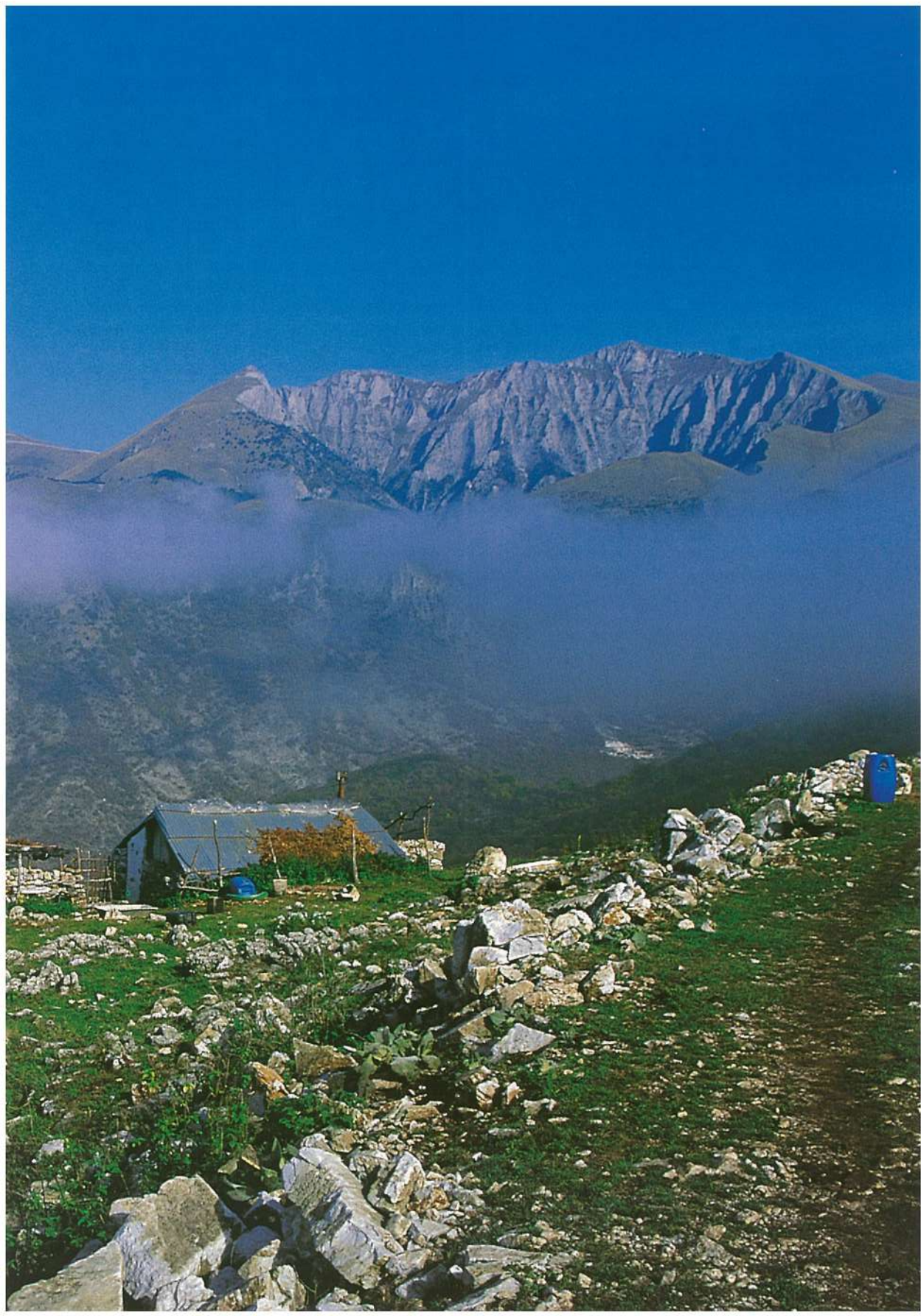
νία και η επικινδυνότητα των συνθηκών. Έχουμε διαρκώς την αίσθηση ότι μπαίνουμε όλο και πιο βαθιά σ' έναν βάλτο, που δεν έχει τελειωμό. Πάνω από μια ώρα διαρκεί η μάχη μ' αυτό το ύπουλο κομμάτι του Φαλακρού, που όμως, έστω κι έτσι, δεν χάνει καθόλου από τη φρουική του ομορφιά. Κάποτε αραιώνουν οι λάσπες, εμφανίζονται οι πρώτες πέτρες, οι ακτίνες του ήλιου ξαναπέφτουν πάνω στο δρόμο. Η φύση γίνεται πρόσχαρη και πάλι, τα σκοτάδια και η αγωνία μένουν πίσω μας οριστικά. Βαθιές ανάσες ανακούφισης, τα χαμόγελα κι οι κουβέντες ξαναγυρίζουν, διασχίζουμε τον αυχένα, ο Βώλακας βρίσκεται μπροστά μας, μετά από 37 χιλιόμετρα χωματόδρομου

ΣΤΑ ΥΨΙΠΕΔΑ ΤΟΥ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΤΡΟΥΣΣΑΣ

Αν εξαιρέσουμε κάποιους δύσβατους δασικούς δρόμους, που ανεβαίνουν και τρεματίζουν σε διάφορα υψόμετρα, έχουμε ολοκληρώσει τις οδικές ατηρίες, που διασχίζουν το βόρειο και ανατολικό τμήμα του Φαλακρού. Είναι μια τεράστια περιοχή με πυκνή και ποικίλη δασοκάλυψη, που είν' αδύνατο να πιστέψει κανείς, ότι ανήκει στο συγκρότημα του Φαλακρού. Σ' όλη τη διάρκεια της θερινής περιόδου οι δρόμοι είναι βατοί από οποιοδήποτε 4X4, αλλά πολύ δύσκολα και από συμβατικά αυτοκίνητα. Υπάρχει όμως ακόμα ένα μεγάλο κομμάτι του Φαλακρού ανεξερεύνητο. Είναι κυρίως το νότιο και νοτιοδυτικό τμήμα, που ορθώνεται απότομα πάνω από την πεδιάδα της Δράμας. Αυτή είναι η πιο γυμνή πλευρά του συγκροτήματος. Οι οδικές χαράξεις που είναι ορατές από μεγάλη απόσταση, δημιουργούν ένα πολύπλοκο σύστημα δρόμων, που καταλήγουν σε μεγάλα υψόμετρα. Όλοι αυτοί οι δρόμοι έχουν διανοιχθεί για δύο κυρίως λόγους. Αφ' ενός για την εξυπηρέτηση των πολλαπλών λατομείων μαρμάρου και αφ' ετέρου για την οδική σύνδεση με την πεδιάδα των μαντριών, που υπάρχουν σε μεγάλα υψόμετρα. Το έδαφος γενικά είναι γυμνό, πετρώδες, καλυμμένο με χορτολίβαδα. Δεν είναι όμως ασυνήθιστο, σε βαθιές χαράδρες και πτυχώσεις με αυξημένη υγρασία, να σχηματίζονται μικρές ή μεγάλες συστάδες με δρύες, πεύκα ή οξυές, ανάλογα με το υψόμετρο. Ο δρόμος είναι ανηφορικός, με πολλές στροφές. Το οδόστρωμα είναι συνήθως πετρώδες, σπάνια παρατηρούνται τμήματα με λάσπη. Γενικά όμως θα ήταν καλό να αποφεύγεται η χρήση συμβατικών αυτοκινήτων, ακόμα και το καλοκαίρι. Παρόλες τις ιδιομορφίες και τις δυσκολίες της η

Παρά το προχωρημένο φθινόπωρο η σπάνη εξακολουθεί να έχει ζωή στα υψίπεδα της Πετρούσσας. Στο βάθος διακρίνεται η χράνη με όλες τις ορθοπλαγιές του Φαλακρού.

ορεινή διαδρομή πάνω από το μεγάλο χωριό του Ξηροποτάμου είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα. Οι συχνές αλλαγές του προσανατολισμού δημιουργούν συνεχώς νέες οπτικές γωνίες, που είν' αδύνατο να υποψιασθεί κανείς, όταν ξεκινάει την ανάβαση από τον κάμπο. Βαθιές δασωμένες χαράδρες, απότομοι γκρεμοί που κάποιες φορές είναι κατακόρυφοι, ήπιες χορτολιβαδικές εκτάσεις με σκυλιά, βοσκούς και γιδοπρόβατα, εναλλάσσονται συνεχώς μπροστά στα μάτια μας, ούτε μια στιγμή το τοπίο δεν μας κουράζει.

Υπάρχουν όμως και κάποιες εικόνες, που είν' αδύνατο να ξεχασθούν ή να περάσουν απαρατήρητες. Είναι η ανειχτή θέα του νότιου ορίζοντα, που αν έχει συννεφιά φτάνει μέχρι τον όγκο του Παγγαίου, ενώ με καθαρή ατμόσφαιρα χάνεται στη θάλασσα του Βορείου Αιγαίου και στην κορυφή του Αγίου Όρους.

Ο δρόμος τερματίζει 15 σχεδόν χιλιόμετρα πάνω από τον Ξηροπόταμο, σε μια μεγάλη κυκλική ομβροδεξαμενή. Βαδίζουμε ώρα πολλή στα γύρω υψώματα, το έδαφος είναι δύσβατο και πετρώδες, όμοιο σχεδόν μ' αυτό που συναντήσαμε την πρώτη μέρα πάνω από τα Δεντράκια. Άφθονα γιδοπρόβατα βόσκουν γύρω μας, τα σκυλιά είναι ήρεμα, δεν ενοχλούνται από την παρουσία μας.

"Αν είσασαν τυχεροί, θα μπορούσατε να δείτε άγρια άλογα. Υπάρχουν πολλά που ζουν ελεύθερα εδώ πάνω", μας λέει ο βοσκός από τον Ξηροπόταμο. Σε μια ψηλή κορυφή προς τα δυτικά, που δεν πρέπει να είναι χαμηλότερη από 1800 μέτρα έχει φωλιάσει ένα λατομείο μαρμάρου. Πανέμορφο το μισό κομμάτι της και κατάφυτο. Το άλλο μισό, κάταστρο και σκαμμένο, χάνει κάτω από τον ήλιο γεμάτο ασχήμια. Ήταν άραγε απαραίτητο να επεκταθούν ως αυτή τη θεική κορυφή οι κερδοσκοπικές δραστηριότητες του ανθρώπου;

Ανεβαίνοντας πάνω από την **Πετρούσσα** το τοπίο είναι διαφορετικό, η πλαγιά του βουνού είναι κατάφυτη με κέδρα και πουρνάρια. Ο δρόμος είναι σχετικά καλύτερος, οι κλίσεις πιο ήπιες, με λίγη προσοχή μπορεί να κινηθεί ακόμη και συμβατικό αυτοκίνητο. Είναι μια όμορφη διαδρομή, που αγναντεύει από ψηλά τον ασφαλοστρωμένο δρόμο, που συνδέει την Πετρούσσα με τους Πύργους. Κάτω χαμηλά μια στενόμακρη χαράδρα, συγκεντρώνει το νερό από τα υψώματα του Φαλακρού και τροφοδοτεί στην πεδιάδα της Δράμας τον ποταμό Αγγίτη.

Μερικά χιλιόμετρα πιο πάνω η χαράδρα διχάζεται. Στα δεξιά ανεβαίνει και χάνεται μέσα στα βουνά, ενώ στ' αριστερά συνεχίζει παράλληλα με τον ασφαλόδρομο, περνάει ανατο-

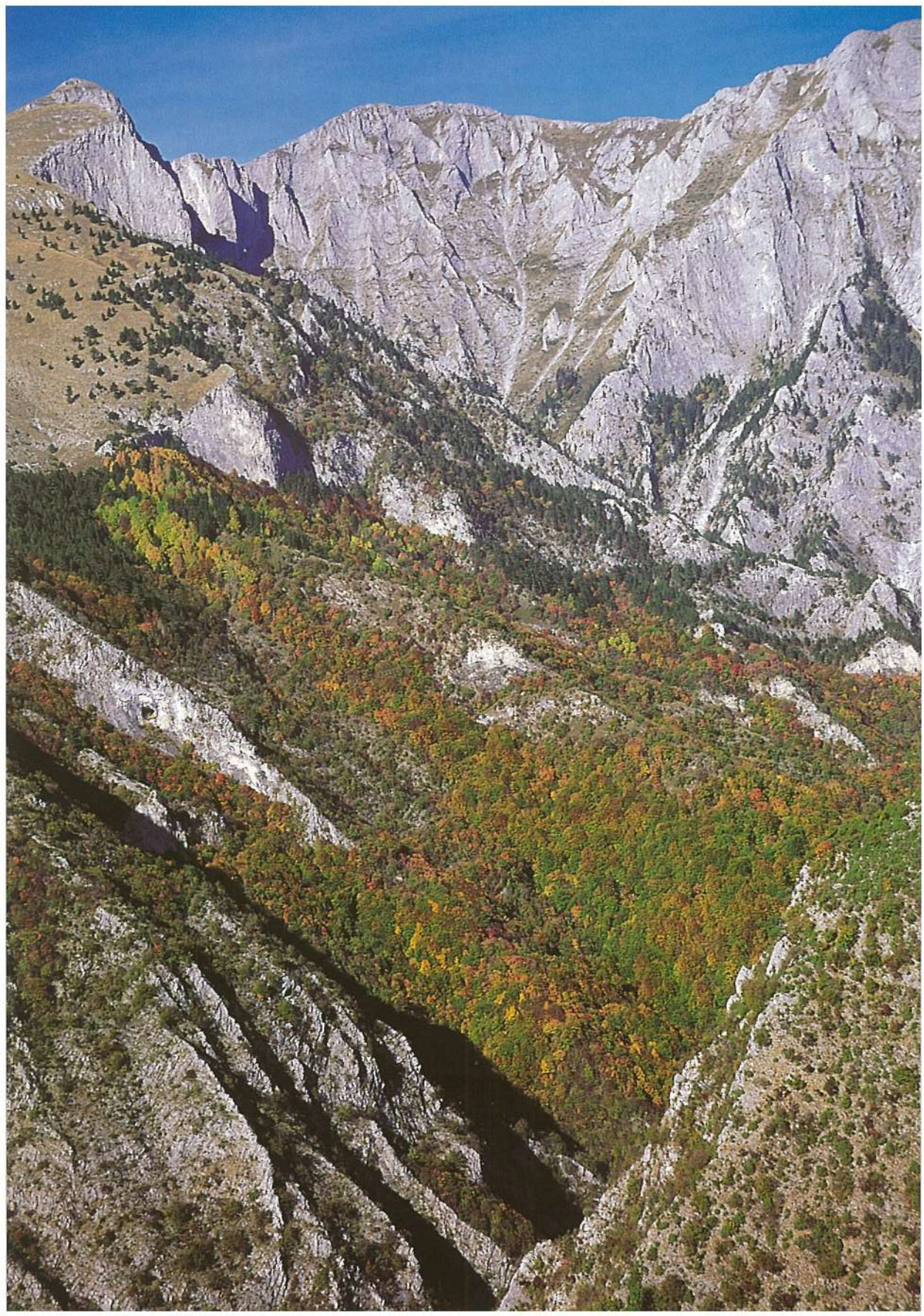
λικά από τους Πύργους και λίγο αργότερα σχηματίζει το περίφημο "Φαράγγι" των Πύργων. 12 χιλιόμετρα πάνω από την Πετρούσσα φτάνουμε στο τέλος της διαδρομής, κάτω από την κορυφή Μπρεαζίτσα, στα 1500 περίπου μέτρα. Είναι ένας ανήχνας εκτεθειμένος στους ανέμους, πετρώδης και αφιλόξενος, η θέα όμως που μας χαρίζει είναι εκπληκτική. Στα νότια απλώνεται η εκτεταμένη πεδιάδα της Δράμας, ενώ στα βόρεια υψώνονται μέσα από τα σύννεφα οι φοβερές ορθοπλαγιές της Χιονότρυπας και της Καρτάλας. Παρά τον δυνατό αέρα συνεχίζουμε να παραμένουμε αρκετή ώρα στον ανήχνα δίπλα στη στάνη και στα σκυλιά, που έχουν πια συνηθίσει την παρουσία μας και δεν γαυγίζουν.

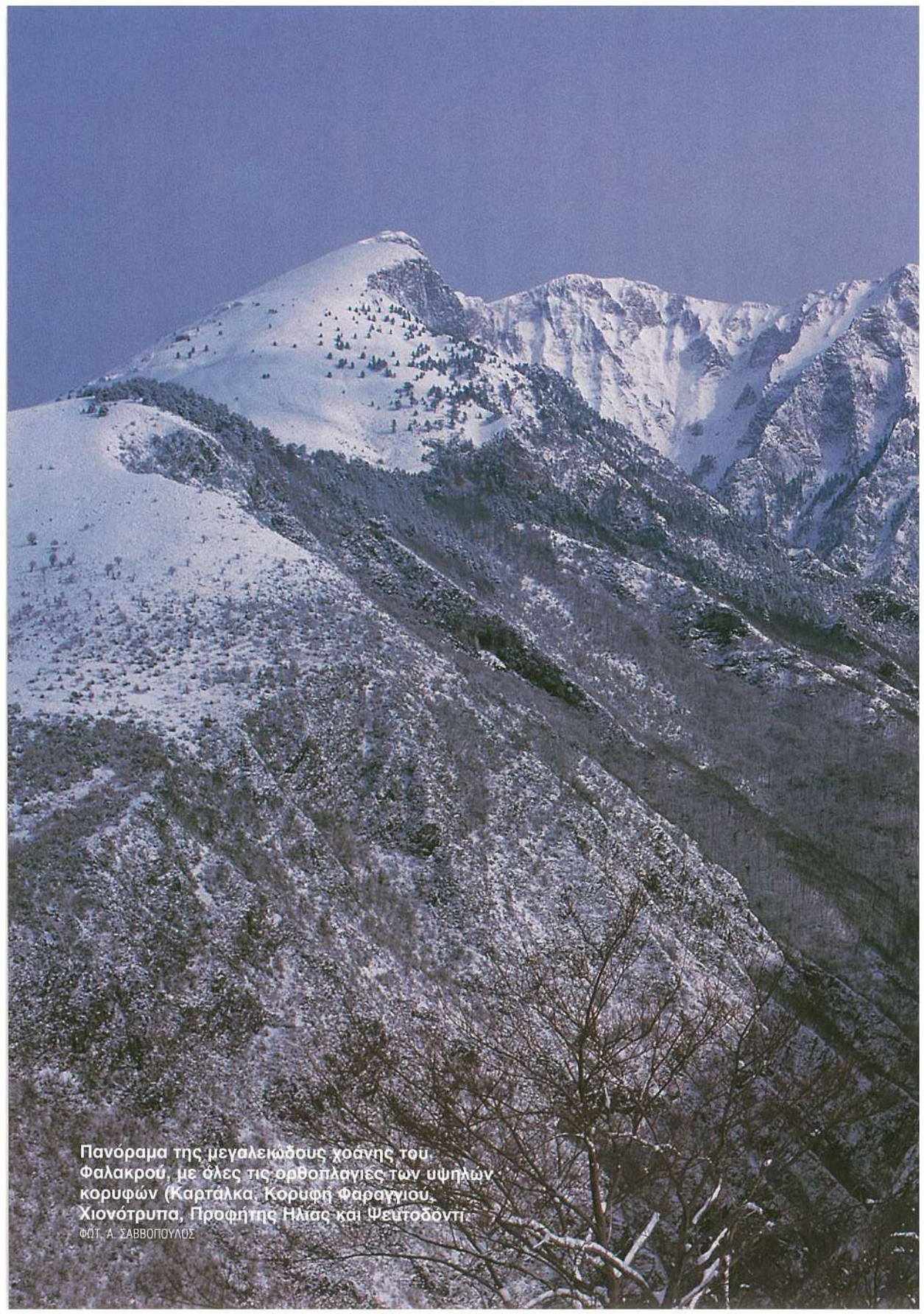
ΣΤΟ ΜΑΓΕΥΤΙΚΟ ΟΡΟΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΣΙΤΝΑΣ

Μία-μία οι οδικές διαδρομές του Φαλακρού ολοκληρώνονται. Κάθε φορά το μεγάλο βουνό μάς αποκαλύπτει καινούργιες όψεις του, που ήταν αδύνατον να υποψιασθούμε τόσα χρόνια που ανεβοκατεβαίναμε την κλασική ασφάλτινη διαδρομή ως το Χιονοδρομικό. Υπάρχει όμως μια ακόμη βασική διαδρομή, που απομένει να πραγματοποιήσουμε. Αυτήν που οδηγεί στο **Οροπέδιο της Σίτνας**.

Ξεκινάμε από την πλατεία των Πύργων και αφού διασχίσουμε το χωριό με νότια κατεύθυνση, συναντάμε στην έξοδο του έναν χωματόδρομο και στρίβουμε αριστερά. Πολύ γρήγορα φτάνουμε στην χαράδρα που σχηματίζει ένα στόμιο με πολύ πυκνή βλάστηση και χάνεται μέσα στα βουνά. Απ' το σημείο αυτό ξεκινάει το μονοπάτι, που οδηγεί στο περίφημο **Φαράγγι**. Εμείς συνεχίζουμε τον ανηφορικό χωματόδρομο, που γενικά είναι σε αποδεκτή κατάσταση για κάθε αυτοκίνητο 4Χ4. Όσοι όμως επιχειρήσουν την ανάβαση με συμβατικό αυτοκίνητο θα πρέπει να γνωρίζουν, ότι θα ταλαιπωρηθούν και αυτοί και το αυτοκίνητο. Η διαδρομή όμως αξίζει κάθε ταλαιπωρία, όσο κερδίζει σε υψόμετρο γίνεται θεαματικότερη. Το Φαράγγι ελίσσεται χαμηλά μέσα σε συγκλονιστικούς γκρε-

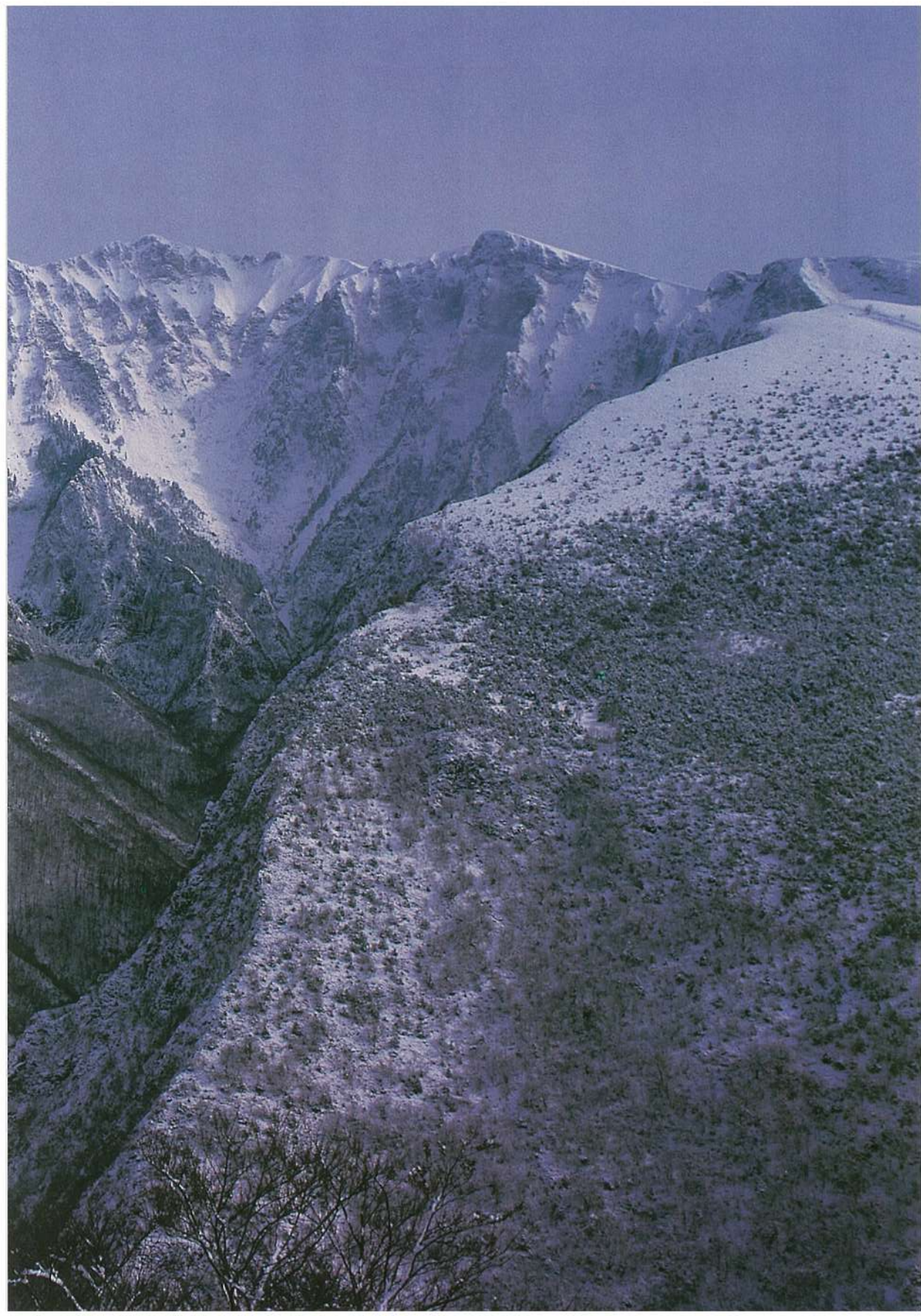
Το τελευταίο τμήμα του περιήγητου "Φαραγγιού των Πύργων", πριν από τις μεγάλες ορθοπλαγιές. Η πυκνότητα της βλάστησης σε συνδυασμό με το φοβερό ανάγλυφο, αναδεικνύουν το σημείο αυτό ως ένα από τα θεαματικότερα του Φαλακρού.

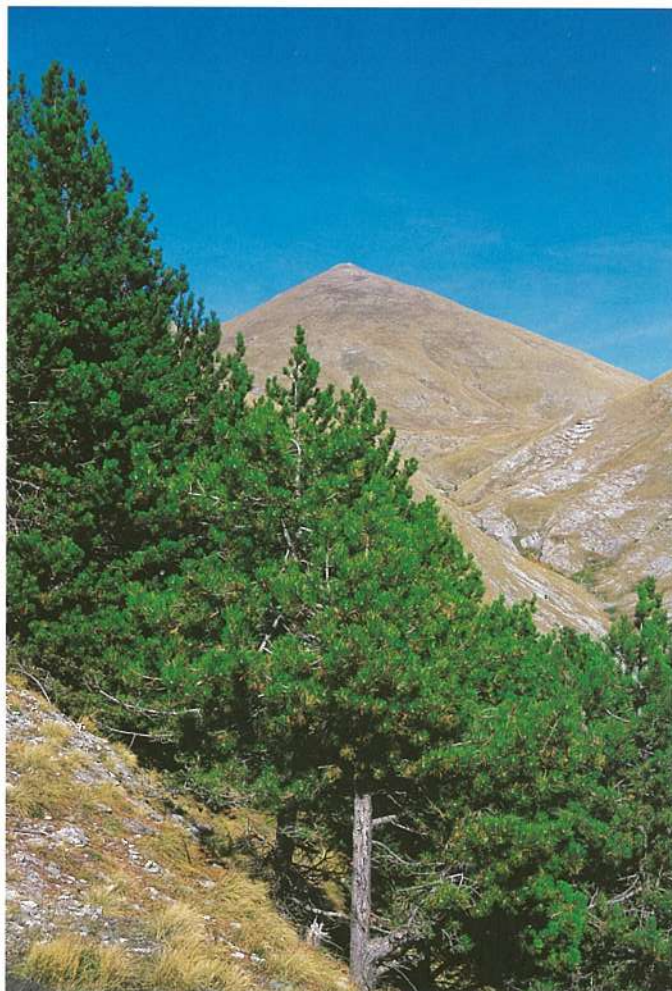

Πανόραμα της μεγαλειώδους χοάνης του
Φαλακρού, με όλες τις ορθοπλαγιές των υψηλών
κορυφών (Καρτάλκα, Κορυφή Φαραγγίου,
Χιονότρυπα, Προφήτης Ηλίας και Ψευτοδόντι).

ΦΩΤ. Α. ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ

Συνδυασμός γυμνού και πράσινου, οι δύο όψεις του Φαλακρού, που εμφανίζονται ιδιαίτερα στο νότιο και δυτικό τμήμα του.

μούς, πνιγμένο κυριολεκτικά μέσα σε μια ζούγκλα. Δεν θα ταν υπερβολή αν λέγαμε, πως πρόκειται για μια από τις ωραιότερες εικόνες του Φαλακρού.

Η εικόνα αυτή γίνεται λίγο παραπάνω ακόμα πιο εντυπωσιακή, καθώς αποκαλύπτεται σ' όλη της τη μεγαλοπρέπεια η απόκρημνη χοάνη, που από τα δυτικά προς τα ανατολικά σχηματίζεται από τις κορυφές **Καρτάλκα** (2035 μ), **Κορφή του Φαραγγιού**, **Χιονότρυπα** (2111 μ), **Προφητηλίας** ή **Ανώνυμη** (παλιά ονομασία Κλίσεντζικ, 2232μ) και **Ψευτοδόνη** ή **Δόντι** (2020 μ). Στους πρόποδες του καταπηκτικού αυτού βραχώδους συγκροτήματος καταλήγει το Φαράγγι, με ένα αδιαπέραστο δάσος από οξυές, που λάμπουν με όλη την ομορφιά των χρωμάτων του φθινοπώρου στο φως του ήλιου.

Προσπαθώ να φέρω στη μνήμη μου διαστάσεις

και λεπτομέρειες από την διάσημη απόκρημνη χοάνη του Ολύμπου, τον θρυλικό "Θρόνο του Δία". Πιστέψτε με, αυτή η γωνιά του Φαλακρού, που είναι γνωστή μόνον στους αναρριχητές και ορειβάτες, μπορεί να κοιτάξει άφοβα τον Όλυμπο στα μάτια, αντέχει κάθε σύγκριση. Απλά δεν είναι ευρύτερα γνωστή, ίσως γιατί δεν υπάρχει απέναντί της κανένα καταφύγιο ή ίσως ακόμα γιατί είναι απολύτως αθέατη από το Χιονοδρομικό καταφύγιο.

Συνεχίζοντας τη διαδρομή μας μπαίνουμε σε δάσος με οξυές, χάνεται η μαγεία των κορυφών. Λίγο πιο πάνω φτάνουμε σε ξέφωτο, ανοίγει ο ορίζοντας και πάλι. Τη φορά όμως αυτή άλλο ένα στοιχείο ομορφιάς έρχεται να προστεθεί. Μερικές εκατοντάδες μέτρα μπροστά μας, ξεχνάει για λίγο το Φαλακρό τις κατακόρυφες πλαγιές του, γίνεται σαν από θαύμα ήρεμο,

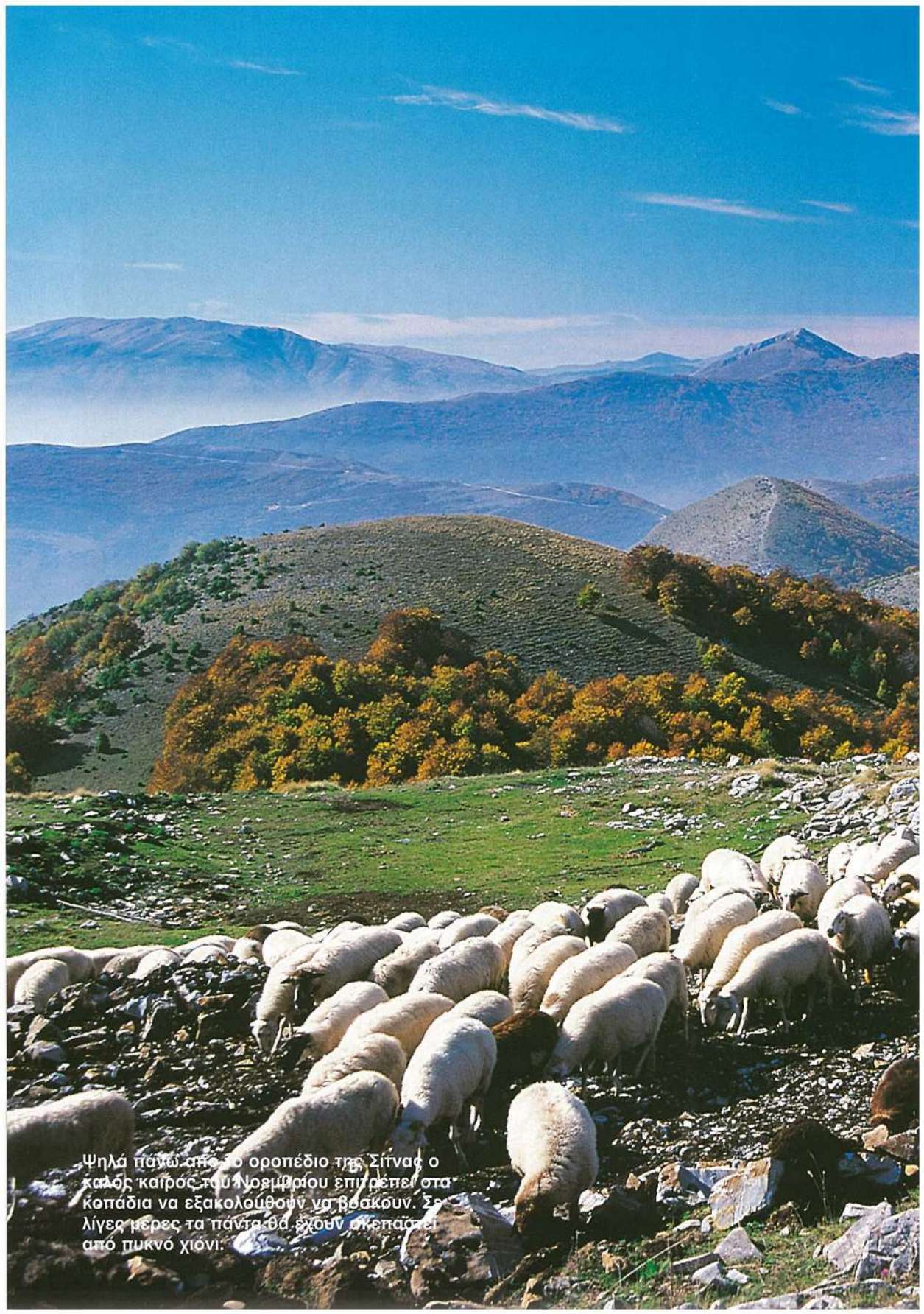
Σε υψόμετρο πάνω από 1000μ. το οροπέδιο της Σίτνας συγκεντρώνει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά, που το κάνουν ιδανικό για περίπατο, διανυκτέρευση ή και πολυήμερη κατασκήνωση.

νοχηλικό, καταλήγει σε μια βελούδινη κοιλάδα. Είναι το Οροπέδιο της Σίτνας. Μέσα σε δευτερολέπτα το τοπίο μεταμορφώνεται, αποκτάει μια απρόσμενη γλυκύτητα. Καθλωμένοι τόση ώρα απέναντι στις χασοπικές ορθοπλαγιές, δεν πιστεύουμε στα μάτια μας. Φαίνεται πως η Μητέρα Φύση, καθώς λάξευε τις κορφές του Φαλακρού, κάποια στιγμή κουράστηκε, βαρέθηκε να πελεκάει τα βράχια. Πέταξε τότε τα σφυριά και τα καλέμια, πήρε το μυστρί και έφτιαξε την Σίτνα.

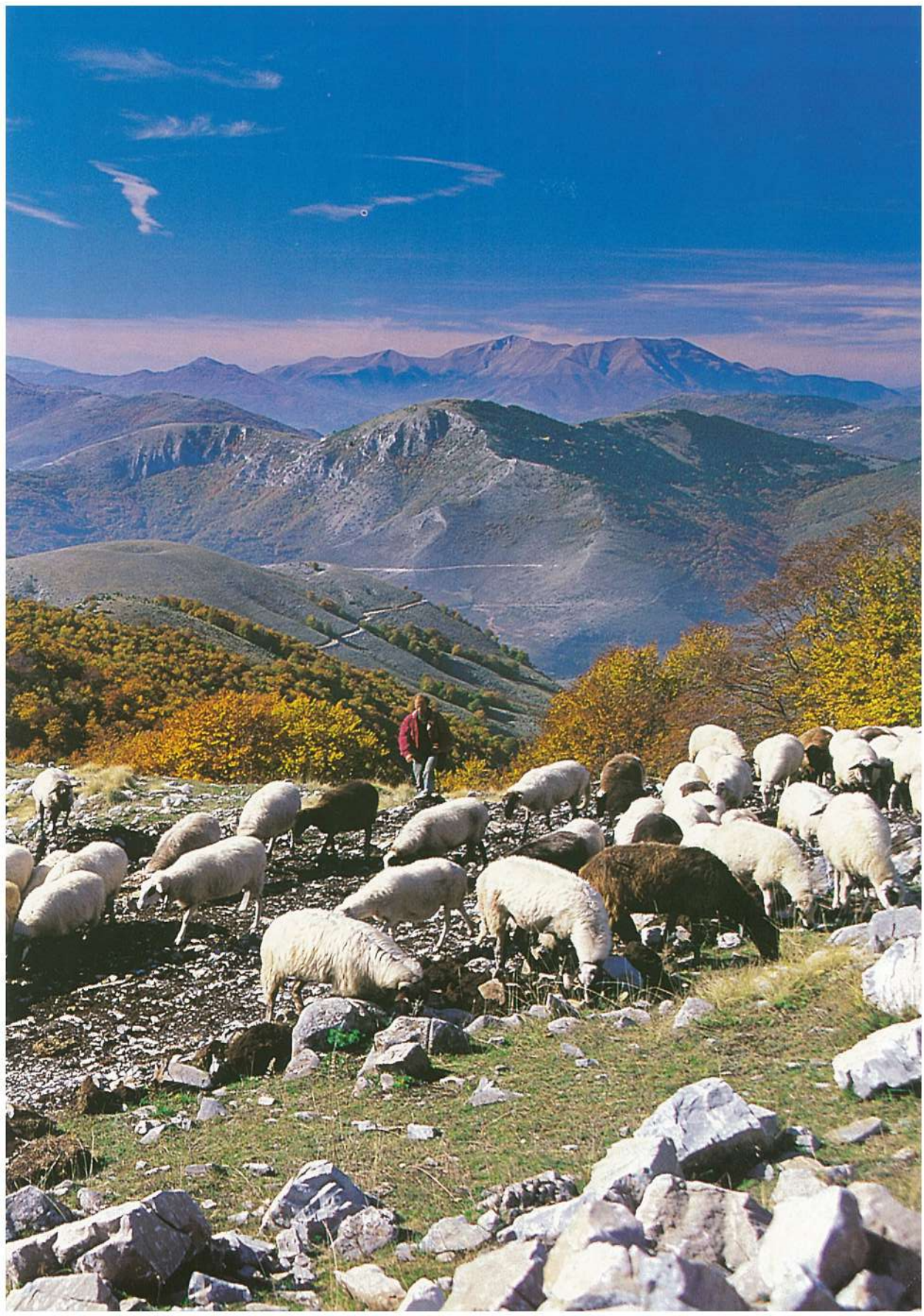
Καταπράσινο χορτάρι, ήπιες κλίσεις από ανατολή προς δύση, όμορφα δάση οξυάς ολόγυρα, πηγές και ρυάκια, εκκλησάκι και καλυβούλα, ποτίστρα για τα ζώα. Ακόμα κι οι κορφές που περιλαμβάνουν το οροπέδιο, δείχνουν ήπιες και προσιτές.

Βαδίζουμε αργαία ώρα στο γρασιδί, μπαίνουμε στο δάσος της οξυάς. Είν' ένας ωραίος τόπος, ιδανικός για ημερήσια εκδρομή, διανυκτέρευση ή και πολυήμερη κατασκήνωση. Δεν θα μπορού-

σε τίποτε περισσότερο να επιθυμήσει από ένα βουνό ο ορειβάτης, ο φυσιολάτρης, η συντροφιά, η οικογένεια. Υπάρχουν τα πάντα! Αφθονα ξύλα, νερό, επίπεδες εκτάσεις για παιχνίδια ή κατασκήνωση και κυρίως, απεριόριστες δυνατότητες για διαδρομές κάθε βαθμού δυσκολίας, από τις απλούστερες πεζοπορικές μέχρι τις δυσκολότερες αναρριχητικές. Κι αν θέλει κανείς να βρεθεί στις υψηλότερες κορφές του Φαλακρού, πάλι δεν θαχει πρόβλημα από την Σίτνα. Μέσα σε δυο περίπου ώρες θα διασχίσει την ήπια κορυφογραμμή και θα αισθανθεί κυρίαρχος. Στο νοτιοδυτικό τμήμα του οροπεδίου δεσπόζει ένας όμορφος κώνος, μια κορυφή με αφεγάδιαστη καμπύλη. Είναι έντονη η επιθυμία όλων μας να διαπιστώσουμε τι κρύβει στην αθέατη πλευρά της. Το έδαφος είναι φιλικό, τούφες χόρτου και μικρές σαθρές πέτρες. Είναι το τυπικό έδαφος που συναντάει κανείς σ' όλα τα γυμνά σημεία του Φαλακρού. Η κλίση όμως είναι μεγάλη, ο απλός περίπατος που υπολογί-

Ψηλά πάνω από το οροπέδιο της Σίτνας ο καλός καιρός του Νοεμβρίου επιτρέπει στα κοπάδια να εξακολουθούν να βόσκουν. Σε λίγες μέρες τα πάντα θα έχουν σκεπαστεί από πυκνό χιόνι.

ΦΩΤ. Τ. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Εκτός από τις άφθονες πεζοπορικές διαδρομές, το Φαλακρό παρέχει, ιδιαίτερα στο δυτικό τμήμα του, πολλές δυνατότητες για χρήση ποδηλάτου βουνού, με τις εκδρομές που διοργανώνει ο Ορειβατικός Σύλλογος Προσοτσάνης.

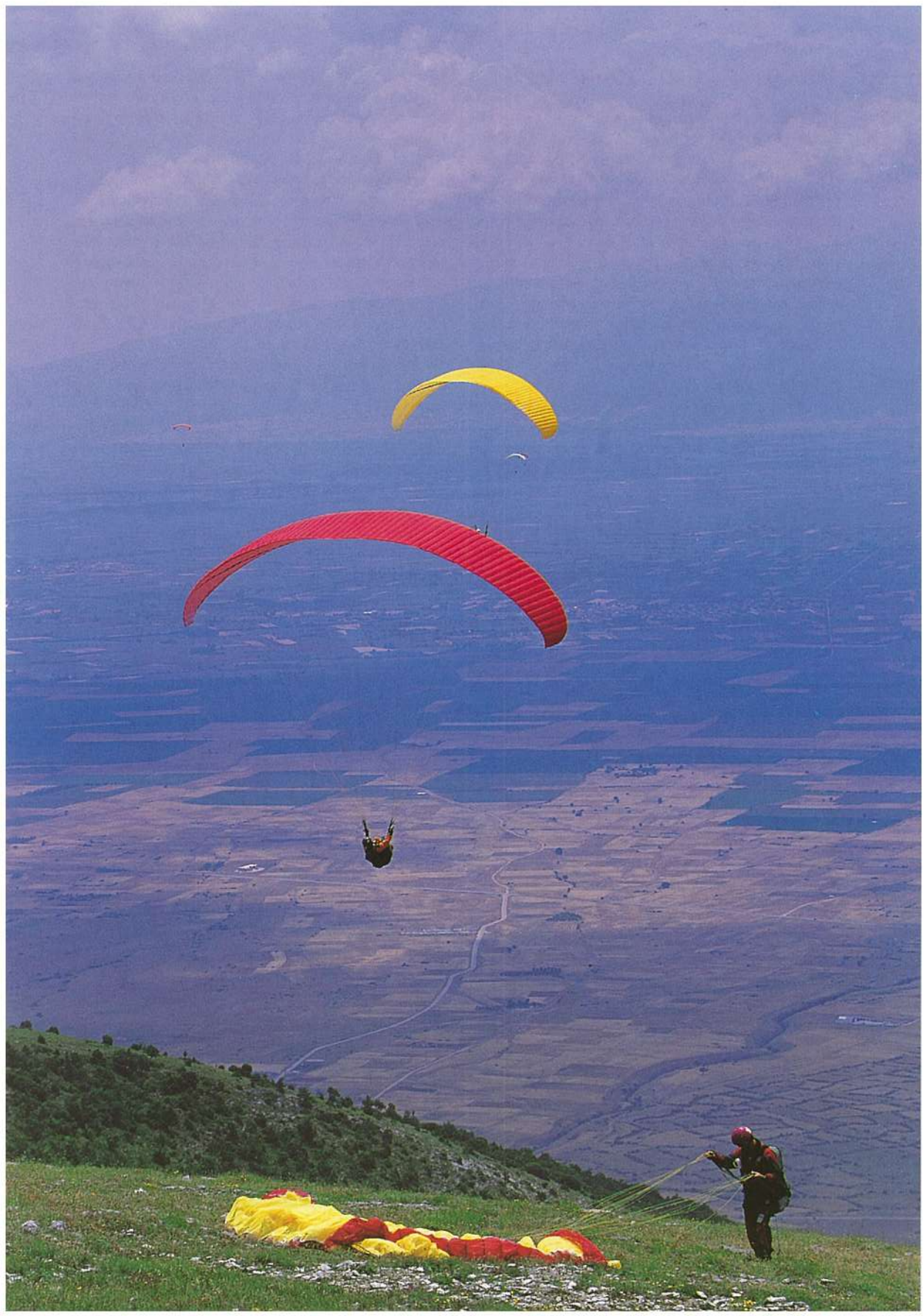
ζαμε, μετατρέπεται σε κανονική ανάβαση, έστω και μικρής διάρκειας. Αρχές Νοέμβρη, απομεινήμερο, η μέρα δεν διαφέρει από καλοκαιρινή. Λαχάνιασμα και ιδρώτας, ο ήλιος καίει από πάνω μας. Μαζί με τις στάσεις, το ανέβασμα στην κορυφή μας παίρνει σχεδόν μισή ώρα. Στο ψηλότερο σημείο μας υποδέχεται ένας παλιός γνώριμος, που τόση ώρα κρυβόταν στο αντιπράνε. Είναι ένα ευχάριστο νοτιοδυτικό αεράκι, που μας στεγνώνει αμέσως τον ιδρώτα. Το έδαφος είναι επίπεδο, στρωμένο με λείες ασβεστολιθικές πλάκες, που μοιάζουν να έχουν σμιλευτεί και τοποθετηθεί από χέρι ανθρώπου.

-Μου φαίνεται παράξενο, που δεν έχει βρεθεί κάποιο αρχαίο ιερό στο Φαλακρό, λέει ο Γιάννης. Δεν είχαν ποτέ ανεβεί οι πρόγονοί μας εδώ πάνω να νιώσουν το δέος που αισθανόμαστε εμείς; Έχει δίκιο. Ένα εξαιρετικό πανόραμα εκτείνεται σ' όλο τον νότιο και δυτικό ορίζοντα από τις κορυφές του Παργαίου και την πεδιάδα της Δράμας, ως το Μενοίκιο και, μακρύτερα ακόμη, τον Όρβηλο. Η θέα όμως που μας μαγεύει και ακόμα δεν μπορώ να την ξεχάσω, είναι ο Βορράς. Ίσως αυτό είναι το ωραιότερο σημείο,

για ν' ατενίσει κανείς τις ψηλές κορφές του Φαλακρού, το εκπληκτικό αυτό συγκρότημα ορθοπλαγιών, που αναπτύσσεται χαοτικά, κάτω από την Καρτάλκα, την Χιονότρυπα και το Ψευτοδόνη. Θερμή ευχή στους αναγνώστες μας, ν' αξιωθούν να νιώσουν κάποτε αυτή την αξεπέραστη εμπειρία, που δεν προϋποθέτει ούτε κόπο ούτε αναρριχητικές ικανότητες.

Δυό ώρες μένουμε σ' αυτή την κορυφή, αγκαλιάζοντας με τα μάτια μας, όσα μπορούμε περισσότερα. Κάποια στιγμή χαμηλώνει ο ήλιος, νιώθουμε στα κορμιά μας ψυχρό το αεράκι, το οροπέδιο της Σίτνας μπαίνει στη σκιά. Αλλάζουν τα χρώματα, αλλάζουν οι όγκοι, το Φαλακρό είναι έτοιμο να υποδεχτεί τη νύχτα. Μια νύχτα, που εύχομαι κι εμείς κάποτε, να ζήσουμε εδώ πάνω.

"ΑΙΟΛΙΑ '99" Εκδήλωση που έχει θεσμοθετηθεί τα τελευταία χρόνια κάθε καλοκαίρι στο χωριό Πύργοι. Από το ύψωμα Κέδρος (1203μ., 4 χιλ. δυτικά των Πύργων) απογειώνονται και πετούν προς κάθε κατεύθυνση της πεδιάδας της Προσοτσάνης πολλοί αιωροπτεριστές.

ΠΕΖΟΠΟΡΩΝΤΑΣ ΣΤΟ ΦΑΛΑΚΡΟ

Είναι συναρπαστικό να εντοπίζει κανείς και να διασχίζει τις δύσβατες ορεινές αρτηρίες του Φαλακρού. Συναρπαστικότερο όμως ακόμη είναι ν' ανακαλύπτει και να βαδίζει τα μονοπάτια του. Ποια είναι όμως η θέση και τα όρια του Φαλακρού, ποιες είναι οι διαστάσεις του;

Το Φαλακρό είναι ένα μεγάλο ορεινό συγκρότημα, που εκτείνεται κυρίως στο δυτικό τμήμα του νομού Δράμας και βόρεια-βορειοδυτικά της πόλης της Δράμας. Αποτελείται από τρία τμήματα, το δυτικό, που λέγεται **Άγιος Παύλος** (1768μ.), το βόρειο, που ονομάζεται **Άγιο Πνεύμα** (1629μ.) και το ανατολικό, με την ονομασία **Προφήτης Ηλίας** 2232μ.).

Αν θέλαμε να οριοθετήσουμε τον ορεινό όγκο του Φαλακρού θα λέγαμε, ότι το ανατολικό όριό του είναι ουσιαστικά το ασφαλτοστρωμένο οδικό δίκτυο, που ξεκινάει από την πόλη της Δράμας και κατευθύνεται προς το Δάσος Ελατιάς, στη Ροδόπη.

Το βόρειο τμήμα του οριοθετείται από την νότια όχθη της λίμνης του Νέστου (στο τμήμα από τους Παπάδες έως το Πέρασμα) και από το κομμάτι

του ασφαλτοστρωμένου δρόμου, από το χωριό Πέρασμα ως το Κ. Νευροκόπι. Το δυτικό τμήμα ορίζεται από την νοητή ευθεία Κ. Νευροκόπι-Οχυρό-Αυχένas Πανοράματος (που χωρίζει το Φαλακρό από το Μενοίκιο).

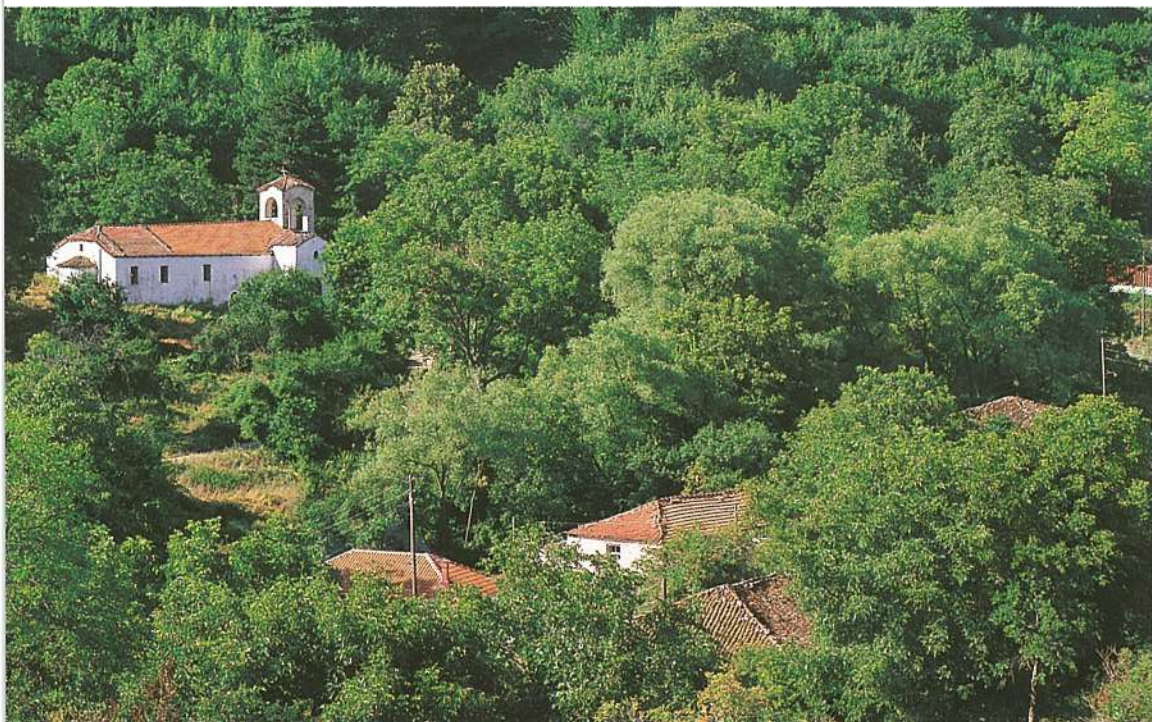
Τέλος οι νότιες υπώρειες του συγκροτήματος καταλήγουν λίγο πιο πάνω από τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο που συνδέει το Πανόραμα με την πόλη της Δράμας. Δημιουργείται έτσι ένα σχήμα περίπου παραλληλόγραμμο, με μέγιστη διάσταση από ανατολή προς δύση, που σε ευθεία φτάνει περίπου τα 30 χιλιόμετρα και μικρότερη διάσταση από βορρά προς νότο, που φτάνει περίπου τα 20 χιλιόμετρα.

Το συγκρότημα του Φαλακρού μπορεί να το διασχίσει κανείς πεζοπορώντας προς όλες τις διευθύνσεις.

Ο **Τάσος Ζαχαρόπουλος**, Πρόεδρος του *Ελληνικού Ορειβατικού Συλλόγου Προσοτσάνης*, είχε την ευγενή καλοσύνη, να μας περιγράψει μέσα από την πολυετή εμπειρία του, μερικές από τις ωραιότερες διαδρομές, που μπορεί κάποιος να πραγματοποιήσει στο Φαλακρό.

ΑΓΙΟΣ ΠΑΥΛΟΣ. Βρίσκεται βορειοδυτικά της Προσοτσάνης και αποτελεί το δυτικότερο τμήμα

Ο Γρανίτης είναι ένα καταπληκτικό χωριό, χτισμένο μέσα σε μια οργιαστική βλάστηση, 30 μίλια χιλιόμετρα από την Δράμα προς το Νευροκόπι.

Ο Ορειβατικός Σύλλογος Προσοτσάνης περιλαμβάνει στις πεζοπορικές του διαδρομές όλα τα μέλη της οικογένειας, που δεν διστάζουν να ακολουθήσουν τους μεγαλύτερους ακόμα και σε χειμερινές συνθήκες.

του συγκροτήματος του Φαλακρού. Η ψηλότερη κορυφή του είναι ο Άγιος Παύλος (1768 μ). Τα νερά του οροπεδίου του Νευροκοπίου διεισδύουν από την βόρεια πλευρά του βουνού και μαζί με τα νερά του ίδιου του βουνού, δημιουργούν ένα υπόγειο ποτάμι. Το ποτάμι αυτό σχηματίζει σπήλαιο με πλούσιο διάκοσμο, που το μήκος του ξεπερνάει τα 11,5 χιλιόμετρα. Είναι το περίφημο **Σπήλαιο του Μααρά**, απ' το οποίο έχουν εξερευνηθεί μόνον τα 4,5 χιλιόμετρα. Στα πρώτα 700 μέτρα το σπήλαιο είναι εδώ και λίγο καιρό επισκέψιμο. Ο Μααράς είναι το σημείο εκκίνησης για τον Άγιο Παύλο. Αρχίζουμε την πορεία μας στην πλαγιά ακολουθώντας κατεύθυνση βόρεια. Η πλαγιά είναι βατή, δεν υπάρχει χαραγμένο μονοπάτι. Έτσι προσπαθούμε μόνοι μας να χαράξουμε πορεία μέσα από την βλάστηση που στο πρώτο τμήμα της αποτελείται από πουρνάρια και αγριελιές. Όσο ανεβαίνουμε η διαδρομή γίνεται ωραιότερη με συστάδες δέντρων και μεγάλα λιβάδια γεμάτα κόκκινα αγριολούλουδα. Σε κάποια δύσβατα σημεία είναι δυνατόν να συναντήσουμε το περίφημο-και υπό εξαφάνιση στην άγρια μορφή του- Κρίνο της Παναγίας (*Lilium Can-*

dium). Στη συνέχεια η διαδρομή ελίσσεται στο δεξί χείλος μιας μεγάλης χαράδρας. Φτάνουμε στον αυχένα και από δω αρχίζει το τελευταίο κομμάτι της διαδρομής, που συνεχίζει στην κορυφογραμμή με κατεύθυνση δυτική. Η κορυφογραμμή παρουσιάζει δύο πρόσωπα. Η βόρεια πλευρά της καλύπτεται από υψηλή βλάστηση ενώ στην νότια εκτείνονται αλπικά λιβάδια γεμάτα με τσάι του βουνού. Σ' αυτό το σημείο αφθονούν τα αγριολούλουδα με κυριότερα τις κίτρινες και μωβ Ίριδες, τους Ανάκαμπτους και τις Δακτυλόριζες. Βρισκόμαστε στην κορυφή Άγιος Παύλος με το ομώνυμο εκκλησάκι. Ολόγυρα η θέα μάζ αποζημιώνει για την 4ωρη πορεία μας.

Η πιο ενδιαφέρουσα διαδρομή για τον Άγιο Παύλο ξεκινάει από το χωριό **Γρανίτης**. Ο Γρανίτης είναι ένα όμορφο χωριό πνιγμένο κυριολεκτικά στο πράσινο. Βρίσκεται στην βόρεια πλευρά του βουνού και συγκεκριμένα στο 300 χιλιόμετρο της εθνικής οδού Δράμας-Νευροκοπίου. Λίγο έξω από το χωριό στην βορειοδυτική του άκρη βρίσκονται οι παιδικές κατασκηνώσεις. Από εδώ ξεκινάει χωματόδρομος για 1 χιλιόμετρο περίπου και συνεχίζει

μονοπάτι με κατεύθυνση δυτική. Το μονοπάτι περνάει μέσα από ένα πανέμορφο δάσος όπου κυριαρχούν οι οξυές. Σε 3 περίπου ώρες φτάνουμε στον αυχένα που δημιουργείται ανάμεσα στις κορυφές Άγιος Παύλος και στην ανώνυμη κορυφή 1531μ. Η διαδρομή από τον αυχένα ως την κορυφή είναι σηματοδοτημένη και φθάνουμε εκεί σε λιγότερο από 1 ώρα.

ΑΓΙΟ ΠΝΕΥΜΑ- Το βόρειο τμήμα του Φαλακρού λέγεται Άγιο Πνεύμα, με υψηλότερη την ομώνυμη κορυφή (1692 μ), που βρίσκεται ανατολικά του Νευροκοπίου. Η κυριότερη ανάβαση προς την κορυφή Άγιο Πνεύμα ξεκινάει από τον αυχένα "Τσακαλίνα", που βρίσκεται στο τμήμα του διεθνούς ορειβατικού μονοπατιού Ε6 (Βόλακας- Νευροκόπι) Η ανάβαση διαρκεί 1 ώρα περίπου.

Μπορούμε όμως να πραγματοποιήσουμε και μια συνολική διαδρομή από το Νευροκόπι (560 μ) μέχρι τον Βόλακα (830 μ) σε 4 ώρες. Είναι μια εύκολη διαδρομή που ξεκινάει από το Νευροκόπι με κατεύθυνση ανατολική, περνάει από το διάσελο της Τσακαλίνας και καταλήγει στον Βόλακα.

Διαδρομή ΒΩΛΑΚΑΣ (830 μ)-
ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΦΑΛΑΚΡΟΥ:1720 μ)

ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ: Μέτρια δύσκολη
ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ 3.15' (με αντίθετη
φορά η διαδρομή διαρκεί 2 ώρες)
ΥΨΟΜΕΤΡΙΚΗ ΔΙΑΦΟΡΑ 920 μ.

Από τον Βόλακα βγαίνουμε με κατεύθυνση ανατολική ακολουθώντας δασικό χωματόδρομο. Στη συνέχεια μπαίνουμε σε μονοπάτι μέσα στο δάσος Κουρί και σε λίγο συναντούμε το ορειβατικό καταφύγιο "Κουρί" στα 1400μ. Από το καταφύγιο το μονοπάτι συνεχίζεται πάντα μέσα από το δάσος και τραβερσάροντας την κορυφή Μπάμπιτσα (1649 μ) από τα δυτικά, φτάνουμε στο εγκαταλειμμένο καταφύγιο Χορός (1650 μ). Το μονοπάτι συνεχίζει να ανηφορίζει μέχρι τον αυχένα που βρίσκεται σε υψόμετρο 1750 μ. και δημιουργείται από τις κορυφές Χορός (1809 μ) και Κορυτσοκορυφή (1999 μ). Στη συνέχεια κατηφορίζουμε προς το οροπέδιο Άγιο Πνεύμα, όπου βρίσκεται το Χιονοδρομικό Κέντρο.

Διαδρομή: ΧΙΟΝ. ΚΕΝΤΡΟ(1720μ)-ΛΙΒΑΔΕΡΟ
ΒΑΘΜΟΣ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ:Μέτρια δύσκολη
ΧΡΟΝΟΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ: 3 ώρες (η αντίθετη
διαδρομή διαρκεί 7 ώρες)
ΥΨΟΜΕΤΡΙΚΗ ΔΙΑΦΟΡΑ:1400 μ

Από τα 1720 μ. του χιονοδρομικού ανηφορίζουμε με κατεύθυνση ανατολική σε δασικό χωμα-

τόδρομο μέχρι το υψηλότερο σημείο του μονοπατιού Ε6 στον νομό Δράμας. Στο σημείο αυτό εγκαταλείπουμε το δρόμο και ακολουθούμε το μονοπάτι. Έτσι διασχίζουμε όλη την βόρεια πλευρά του κεντρικού συγκροτήματος του Φαλακρού από δύση προς ανατολή. Αφού περάσουμε την αλπική ζώνη μπαίνουμε σ' ένα απέραντο δάσος οξυάς που είναι το μεγαλύτερο του Φαλακρού. Το μονοπάτι αυτό μας οδηγεί στο χωριό Λιβαδερό. Πόσιμο νερό μπορούμε να βρούμε μόνον στην τελευταία 1 ώρα της διαδρομής από το υδροδοτικό δίκτυο της Κοινότητας.

ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΚΟ

Το Χιονοδρομικό κέντρο είναι η πιο συνηθισμένη αφετηρία για πεζοπορικές διαδρομές προς τις γύρω κορυφές. Επειδή στα υψόμετρα αυτά απουσιάζει η υψηλή βλάστηση, όλες οι διαδρομές είναι εμφανείς και δεν απαιτούν ειδική χάραξη. Έτσι, ακολουθώντας κατεύθυνση νότια, μπορούμε σε 1 περίπου ώρα να φτάσουμε στην Καρτάλα (2035 μ) και να θαυμάσουμε τους ιλιγγιώδεις κατακόρυφους γκρεμούς. Αν θέλουμε να κατευθυνθούμε προς την Χιονότρυπα (2111 μ), η πορεία μας από το Χιονοδρομικό θα διαρκέσει 1 ώρα και 15'. Με αφετηρία το χιονοδρομικό μπορούμε να φτάσουμε στην υψηλότερη κορυφή, τον Προφήτη Ηλία (2232 μ) σε 2 ώρες περίπου.

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΥΡΓΟΥΣ

Η ωραιότερη και πιο ενδιαφέρουσα διαδρομή στο Κεντρικό Φαλακρό είναι αυτή που μας φέρνει από το χωριό Πύργοι στο Χιονοδρομικό. Η ποικιλομορφία της είναι εξαιρετική, είναι όμως πολύωρη και σε ορισμένα σημεία αρκετά δύσκολη.

Από την βορεινή έξοδο του χωριού, δίπλα στην εκκλησία του Αγίου Σωτηρίου, ξεκινάει ένας χωματόδρομος που ακολουθεί την δυτική πλευρά του φαραγγιού. Σε 45 περίπου λεπτά φτάνουμε στην βάση μιας ορθοπλαγιάς. Η ορθοπλαγιά αυτή βρίσκεται στο τέλος μιας χαράδρας, που αποτελεί παρακλάδι του Φαραγγιού. Εδώ ο δρόμος τελειώνει και συνεχίζουμε ακολουθώντας ένα καλογραμμένο μονοπάτι που βρίσκεται στο βάθος της δασωμένης χαράδρας. Μετά από βάδισμα 45 λεπτών το μονοπάτι εγκαταλείπει τη χαράδρα και αρχίζει ν' ανηφορίζει ανατολικά. Εδώ χάνεται η διαδρομή και ξαναβρίσκεται μέσα στις συστάδες των δέντρων. Ακολουθούμε

Για μια τέτοια ανατολή στις χιονισμένες κορφές του Φαλακρού ίσως αξίζει να στερηθεί κανείς μια ζεστή διανυκτέρευση στο κρεβάτι του.

κατεύθυνση βορειοανατολική και μετά από 1 ώρα και 15 λεπτά φτάνουμε σε μια παλιά ομβροδεξαμενή. Το μονοπάτι συνεχίζει βόρεια μέσα από το πευκοδάσος και συναντάει αργότερα το Φαράγγι. Στη συνέχεια ακολουθεί κατεύθυνση βορειοδυτική και αρχίζει να τραβερσάρει την απότομη δυτική πλαγιά της Καρτάλας. Μετά από 1 ώρα και 15' καταλήγει στο Χιονοδρομικό. Η συνολική διάρκεια της διαδρομής είναι 5.30 - 6 ώρες και είναι πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθεί χωρίς οδηγό.

Μπορούμε επίσης να διασχίσουμε από την αρχή του το περίφημο Φαράγγι έξω από το χωριό Πύργοι. Έτσι θα έχουμε την δυνατότητα να θαυμάσουμε "εκ του ασφαλούς" τις ιλιγγιώδεις ορθοπλαγιές, που παρεμβάλλονται ανάμεσα στο τέλος του Φαραγγιού και στις ψηλότερες κορφές του Φαλακρού. Το Φαράγγι είναι σχεδόν οριζόντιο ή ανηφορίζει πολύ ελαφρά. Ο πυθμένας του είναι στρωμένος με πέτρες χεμάρρων και ελίσσεται ανάμεσα σε απότομες και πολύ δασωμένες ράχες. Σε πολλά σημεία γίνεται εξαιρε-

τικά στενό με πλάτος που δεν ξεπερνάει τα 3-5 μέτρα. Κάτω απ' αυτά τα στενέματα σχηματίζονται λεκάνες με νερό, που δυσκολεύουν κάπως την προώθηση. Αυτό το στενό τμήμα του Φαραγγιού ονομάζεται "Νασκίβιτσα". Στην τελική του μορφή το φαράγγι χωρίζεται σε δυο παρακλάδια, που κατευθύνονται στις πλαϊνές ορθοπλαγιές ενώ οι κεντρικές ορθοπλαγιές καταλήγουν ανάμεσα σ' αυτά τα δύο παρακλάδια του φαραγγιού.

Μια παραλλαγή αυτής της διαδρομής, που μπορεί ν' αποτελέσει ημερήσια ορειβατική εκδρομή, είναι η κυκλική διαδρομή:

ΠΥΡΓΟΙ - ΨΗΛΕΣ ΚΟΡΥΦΕΣ - ΠΥΡΓΟΙ

Ακολουθούμε την προηγούμενη διαδρομή μέχρι την δυτική πλαγιά της Καρτάλας. Στη συνέχεια ανηφορίζουμε μέχρι την κορυφή Καρτάλα και ακολουθούμε την κορυφογραμμή με κατεύθυνση ανατολική. Βλέπουμε να περνάν από προστά μας σε σειρά όλες οι ψηλές Κορυφές: Κορυφή του Φαραγγιού, Χιονότρυπα, Προφήτης Ηλίας, Ψευτοδόνη, Άνω Οξυά. Αυτή είναι η τελευταία

ΦΩΤ. Α. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Αναρριχητικό πεδίο Καρτάλας, αναρριχητική διαδρομή "Κρυστάλλινος τοίχος", σε συμπαγή ορθοπλαγιά μαρμάρου με ανάπτυγμα 200μ. Πρώτη αναρρίχηση Αύγουστος 1999 από τους Κώστα Βακόντιο, Θεόφιλο Χατζηζυρλή, Άνθιμο Ανδρεάδη.

κορυφή της διαδρομής, απ' όπου κατηφορίζοντας σταματάμε στο οροπέδιο της Σίτνας για ξεκούραση. Από την Σίτνα με κατεύθυνση δυτική ακολουθούμε το ρέμα που μας φέρνει στο Φαράγγι. Το κατηφορίζουμε και σε 20 περίπου λεπτά φτάνουμε στον χωματόδρομο. Από το σημείο αυτό χρειαζόμαστε άλλη μισή ώρα ως τους Πύργους. Είναι μια τεράστια διαδρομή, που απαιτεί τουλάχιστον 8-10 ώρες και καλή φυσική κατάσταση. Τεματίζοντας όμως έχουμε την μεγάλη ικανοποίηση, ότι στην διάρκεια μιας μόνον μέρας έχουν περάσει από τα μάτια μας τα συναρπαστικότερα σημεία του Φαλακρού.

ΤΑ ΑΝΑΡΡΙΧΗΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ ΤΟΥ ΦΑΛΑΚΡΟΥ

Προσπαθήσαμε ως τώρα, όσο ήταν δυνατόν, να παρουσιάσουμε όψεις του Φαλακρού,

που ενδιαφέρουν τρεις κυρίως κατηγορίες επισκεπτών: α) αυτούς που έχουν την δυνατότητα- ή την επιθυμία- μόνον για μια σύντομη και εύκολη επίσκεψη μέχρι το Χιονοδρομικό- β) αυτούς που διαθέτουν κάποιο όχημα 4X4 και έχουν τη διάθεση να αποκτήσουν μια συνολικότερη άποψη και γ) αυτούς που επιμένουν να γνωρίζουν έναν τόπο περπατώντας τον. Υπάρχει όμως και μια τέταρτη κατηγορία ανθρώπων, που είναι οι πιο ολιγάριθμοι. Είναι οι εραστές της περιπέτειας, των ακραίων συγκινήσεων, του υψηλού κινδύνου. Οι άνθρωποι που, όσο κι αν φαίνεται παράλογο στους περισσότερους, έχουν ως στόχο να ξεπερνούν τα όρια του εαυτού τους. Είναι οι **αναρριχητές**. Δεν είναι εύκολο να περιγράψει κανείς την ψυχοσύνθεση ή τα κίνητρα, που τους ωθούν στα πιο παράτολμα εγχειρήματα. Ούτε είναι απαραίτητο να συμφωνεί ή να είναι αντίθετος κανείς, με τον τρόπο ζωής και

Μαθήματα αναρρίχησης χιονιού - πάγου στην Χιονότρυπα από τον Ορειβατικό Σύλλογο Προσοτσάνης.

την φιλοσοφία τους. Αυτό όμως που καθένας μας οφείλει να τους αναγνωρίσει είναι, ότι χάρη σ' αυτούς έγιναν γνωστά τα ακραία όρια της ανθρώπινης αντοχής, σωματικά και ψυχικά. Απέδειξαν επίσης, ότι ο Άνθρωπος μπορεί να επιβληθεί στο φυσικό περιβάλλον, κάτω από οποιοσδήποτε συνθήκες. Γι' αυτούς τους ανθρώπους το Φαλακρό παρουσιάζει ειδικό ενδιαφέρον. Γιατί αποτελεί ένα από τα συναρπαστικότερα αναρριχητικά πεδία του Ελλαδικού χώρου. Δεν θα προσπαθήσουμε να περιγράψουμε τα αναρριχητικά πεδία του Φαλακρού με τις λεπτομέρειες και την τεχνική τους ορολογία. Άλλωστε μια τέτοια περιγραφή δεν θα είχε κανένα πρακτικό ενδιαφέρον για την πλειοψηφία των αναγνωστών μας. Απλά θα περιορισθούμε σε μια γενική συνοπτική αναφορά για λόγους καθαρά πληροφοριακούς. Οι κορφές του Φαλακρού έχουν κυκλική διάταξη (καλύπτουν περίπου τα 3/4 ενός κύκλου διαμέτρου 2-3 χιλ.). Η χοάνη των αναρριχητικών πεδίων του Φαλακρού σχηματίζεται από τις ορθοπλαγιές που περιλαμβάνονται στις κορυφές (από Δ προς Α) Καρτάλα, Κορφή του Φαραγγιού, Χιονότρυπα,

Προφήτης Ηλίας, Ψευτο-δόντι, Βέτερνα και Σίτνα.

Καρτάλα: Βρίσκεται στην αριστερή (δυτική) άκρη της χοάνης και αποτελείται από τρεις κορυφές. Εδώ είναι οι πιο όρθιες ορθοπλαγιές, με σχετικά καλύτερη ποιότητα βράχου. Οι υψομετρικές διαφορές είναι μικρότερες (από 150 ως 350 μ) με εξαίρεση την δεξιά (ανατολική) κόψη της Καρτάλας, που δεν έχει σκαρφαλωθεί ολόκληρη.

Κορφή του Φαραγγιού: Είναι η αμέσως επόμενη κορυφή προς τα ανατολικά μετά την Καρτάλα. Το όνομα δόθηκε από τους Π. Μποτίνη και Ε. Ελευθεριάδη, γιατί η κορυφή ήταν ανώνυμη. Η προσπέλαση γίνεται από το αριστερό παρακλάδι του φαραγγιού. Έχει αρκετές δυσκολίες, που οφείλονται στους ογκόλιθους που σφηνώθηκαν στη βάση του φαραγγιού, ξεπερνιούνται όμως με τη χρήση σχοινιού.

Χιονότρυπα: Για την Χιονότρυπα θα αναφερθούμε εκτενέστερα πιο κάτω. Προς το παρόν αναφέρουμε, ότι αποτελείται από δυο μικρές στρογγυλεμένες κορυφές. Το όνομά της το οφείλει σε μια μεγάλη τρύπα εδάφους, που υπάρχει

ΦΩΤ. Τ. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Το βάραθρο της Χιονότρυπας είναι ένα λούκι βάθους περίπου 90 μέτρων. Κάτω αριστερά διακρίνεται ο πυθμένας του βάραθρου, που είναι σκεπασμένος από αιώνιους πάγους που έχουν στερεοποιηθεί. Στον πυθμένα του βάραθρου βρίσκεται το στόμιο της Σπηλιάς της Χιονότρυπας, που έχει κλείσει από ισχυρή χιονόπτωση τον χειμώνα του 94-95 και έκτοτε παραμένει κλειστό.

Το στόμιο της περίφημης Χιονότρυπας, με άνοιγμα τουλάχιστον 50μ. βρίσκεται περίπου στο ενδιάμεσο της απόστασης, μεταξύ των κορυφών της Καρτάλκας και του Προφήτη Ηλία. Η πρόσβαση το καλοκαίρι είναι πολύ εύκολη και διαρκεί περίπου 45'-1 ώρα. Το χειμώνα χωρίς σκι είναι αδύνατη λόγω μεγάλου ύψους χιονιού.

ΦΩΤ. Α. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Μια εντυπωσιακή όσο και σπάνια φωτογραφία, τραβηγμένη τον χειμώνα 94-95 στην είσοδο της σπηλιάς της Χιονότρυπας. Είναι η τελευταία φωτογραφία που έχει τραβηχθεί με ανοιχτό το στόμιο της σπηλιάς, αφού η ισχυρή χιονόπτωση μετά από μερικές μέρες το έκλεισε με συμπαγές στρώμα πάγου. Παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες από τότε, δεν έχει κατορθωθεί να ανοιχθεί δίοδος και έτσι η σπηλιά παραμένει απρόσιτη.

στο οροπέδιο πίσω από τις κορφές. Η ορθοπλαγιά χαρακτηρίζεται από ένα μεγάλο σπηρούνι, καθώς και πολλά λούκια και κόψεις που διακόπτονται από τοίχους. Η Χιονότρυπα έχει τις μεγαλύτερες σε υψομετρική διαφορά διαδρομές (800-900 μ)

Προφήτης Ηλίας: Είναι η ψηλότερη κορυφή του Φαλακρού. Η ορθοπλαγιά της έχει ΝΔ προσανατολισμό και υψομετρική διαφορά που πλησιάζει τα 1000 μέτρα. Το κάτω μέρος της είναι ένας κοίλος τοίχος και λούκι, που όσο ανεβαίνει, φαρδαίνει. Είναι λείος και αποτελεί την φυσική συνέχεια του δεξιού κλάδου του κυρίως φαραγγιού. Στη βάση της ορθοπλαγιάς υπάρχει παλιό χιόνι σκεπασμένο με πέτρες. Το πάνω μέρος είναι μια πλατιά πλαγιά με πύργους, μυτίκια, κόψεις και χορταριασμένα λούκια.

Ψευτοδόνη: Η ορθοπλαγιά του έχει ΒΔ διεύθυνση και είναι η πιο εντυπωσιακή γιατί είναι η πιο όρθια από τις μεγάλες πλαγιές και δημιουργεί αρκετές χαρακτηριστικές κόψεις. Η προσέλαση γίνεται από το δεξιό παρααλάδι του φα-

ραγγιού, που παρουσιάζει ένα μόνο εμπόδιο, που παρακάμπτεται εύκολα από αριστερά.

Βέτερνα και Σίτνα: Είναι οι τελευταίες κορφές προς Α. που κλείνουν το ημικύκλιο των κορφών. Είναι χαμηλότερες, δασωμένες και χωρίς χαρακτηριστικές γραμμές. Μόνον η Βέτερνα έχει ένα-δύο σπηρούνια και δυο-τρία λούκια.

ΧΙΟΝΟΤΡΥΠΑ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πολύ δύσκολα μπορεί να περιγράψει κανείς στιγμές που δεν έζησε ο ίδιος. Και πολύ δυσκολότερα ακόμη μπορεί να περιγράψει καταστάσεις, που ξεφεύγουν από τις συνηθισμένες καθημερινές εμπειρίες και το πιθανότερο είναι, πως δεν θα τις ζήσει ποτέ. Υπάρχουν όμως κάποιοι άνθρωποι-ελάχιστοι- που ζουν συχνά τέτοιες καταστάσεις, είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής τους.

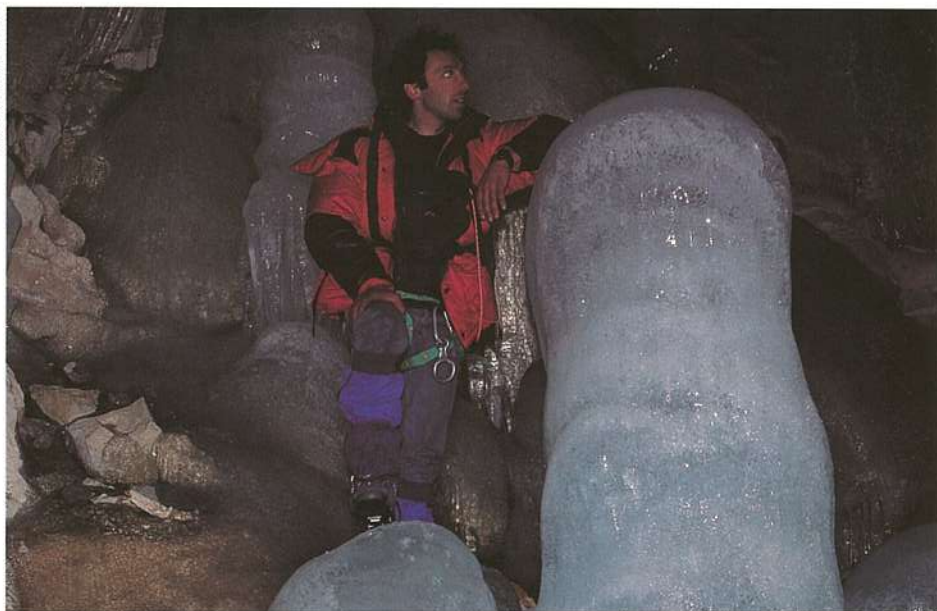
Ένας τέτοιος άνθρωπος είναι ο Καβαλιώτης Άνθμος Ανδρεάδης, που μαζί με τον επίσης

Εσωτερικό σπηλαίου Χιονότρυπας. Διακρίνονται οι σχηματισμοί πάγου με την μορφή παγοσταλαγμιτών, καθώς και το παγωμένο "λούκι". ΦΩΤ. Α. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Μια από τις τελευταίες φωτογραφίες στο εσωτερικό της σπηλιάς της Χιονότρυπας, πριν το στόμιό της κλείσει οριστικά από τους πάγους. Μια τεράστια κολώνα πάγου ορθώνεται από το έδαφος σαν ένα υπέροχο γλυπτό και παραμένει αναλλοίωτη στη θέση της, άγνωστο για πόσα χρόνια. Είναι ένα φαινόμενο μοναδικό στον Ελλαδικό χώρο.

ΦΩΤ. Α. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Καβαλιώτη Θεόφιλο Χατζήζυρλή, έχουν βαλθεί εδώ και χρόνια να εισχωρήσουν στα άδυτα του Φαλακρού, στις πιο κρυφές γωνίες του. Η κουβέντα με τον Ανθιμο αποκαλύπτει πτυχές του Φαλακρού άγνωστες, προσιτές μόνον σ' αυτούς που μόνιμα αμφισβητούν τα όριά τους, που κάθε φορά "σπίνουν τον πήχυ" όλο και ψηλότερα.

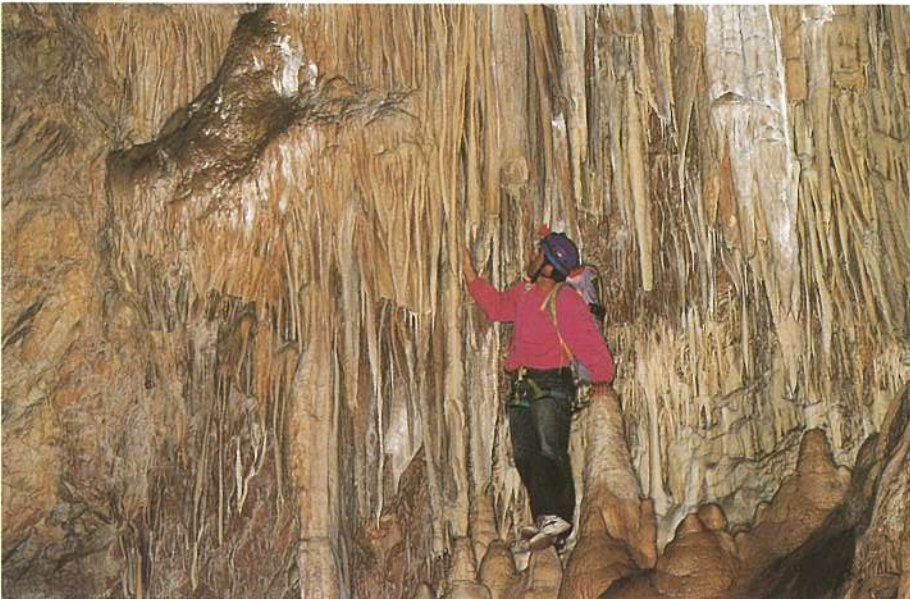
Μια τέτοια πτυχή του Φαλακρού, άγνωστη, επικίνδυνη και μυστηριώδης είναι η περίφημη Χιονότρυπα. Τι είναι όμως η Χιονότρυπα και που οφείλει την αίγλη της; Αν την δει κανείς καθαρά από γεωλογική άποψη, δεν είναι παρά ένα βράθρο, μια τεράστια τρύπα που σχηματίστηκε κάποτε στο έδαφος, ως συνέπεια των γεωλογικών αναταράξεων του φλοιού της γης. Οι διαστάσεις βέβαια της τρύπας είναι εντυπωσιακές, το εύρος του στομίου ξεπερνάει τα 40 μέτρα ενώ το βάθος πλησιάζει τα 100 μέτρα. Μ' αυτά όμως μόνον τα χαρακτηριστικά η Χιονότρυπα δεν θα ήταν κάτι το μοναδικό. Υπάρχουν πολλά σπηλαιοβράθρα και κατακόμβες στην Ελλάδα με ιλιγγιώδεις διαστάσεις. Η ιδιαιτερότητα της Χιονότρυπας, που της προσδίδει την έννοια της μοναδικότητας, είναι το υψόμετρο που βρίσκεται και προσεγγίζει τα 2100 μέτρα.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να συσσωρεύονται κάθε χειμώνα στα τοιχώματα και στα βάθη της απίθανες ποσότητες χιονιού. Το χιόνι αυτό κατά την διάρκεια των θερινών μηνών λιώνει μόνον στα τοιχώματα. Στον πυθμένα της Χιονότρυπας, 100 σχεδόν μέτρα κάτω από το χείλος του στομίου της, δεν προλαβαίνει να λιώσει, **παρμένει αιώνια**. Διατηρείται εκεί σαν ένας συμπαγής, στερεοποιημένος όγκος, σαν μια φυσική συνέχεια των πετρωμάτων στα τοιχώματα. Είναι ένας κρυφός παγετώνας στα έγκατα των κορυφών του Φαλακρού, αθέατος στα μάτια των πολλών. Κι είναι πολύ πιθανόν ακόμα και στις μέρες μας, αν ψάξει κανείς, να συναντήσει κάποιους παλιούς απ' την Καβάλα και τη Δράμα και ν' ακούσει απίστευτες διηγήσεις για τα χρόνια εκείνα. Τότε που έμπαιναν στη Χιονότρυπα και κοβαν απ' τα βάθη της τον πάγο κι ύστερα τον μετέφεραν, ώρες ατελείωτες, στην Καβάλα και στη Δράμα.

Η Χιονότρυπα όμως έχει κι ένα άλλο μυστικό, που λίγοι τυχεροί αξιώθηκαν να το γνωρίσουν. Κοντά στο δάπεδο του βράθρου, μέσα στα τοιχώματα του αιώνιου πάγου, υπήρχε καλά κρυμμένη μια στενή χαραμάδα. Δεν ήταν μια σχισμή τυχαία, ήταν είσοδος σπηλιάς. Αυτή η

Ο εσωτερικός θόλος του σπηλαίου της χιονότρυπας έχει εντυπωσιακές διαστάσεις, με διάμετρο τουλάχιστον 30μ. και ύψος περίπου 20μ. Εκτός από το μοναδικό για τα Ελληνικά δεδομένα φαινόμενο της διατήρησης αιωνίων πάγων, έχει και έναν καταπληκτικό σπηλαιοδιάκοσμο με άφθονους σταλακτίτες και σταλαγμίτες.

ΦΩΤ. Τ. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΩΤ. Α. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες μετά τον Χειμώνα του 94-95, δε στάθηκε δυνατό να ξανανοίξει η είσοδος της σπηλιάς της Χιονότρυπας.

σπηλιά ήταν το πιο απόκρυφο, το πιο πολύτιμο σημείο της Χιονότρυπας. Αντί για δάπεδο είχε πάγο κι αντί τα στολίδια της να ταν μόνο σταλακτίτες και σταλαγμίτες, όπως σ' όλες τις σπηλιές, αυτή είχε και τα δικά της μοναδικά στολίδια. Ήταν οι παγοσταλακτίτες κι οι παγοσταλαγμίτες, αληθινά γλυπτά από πάγο, που δημιούργησε η Φύση.

Αυτή η "παγοσπηλιά", μοναδικό φαινόμενο στον Ελλαδικό χώρο, ήρθε κάποια στιγμή που χάθηκε απ' τα μάτια των ανθρώπων. Ήταν τότε, το χειμώνα του 94-95, που σημειώθηκε μια ισχυρότατη χιονόπτωση στο Φαλακρό. Μεγάλες ποσότητες χιονιού εισχώρησαν στα βάθη της Χιονότρυπας, κάλυψαν την είσοδο της σπηλιάς και πάγωσαν. Ποτέ δεν έγινε από τότε δυνατή η διάνοιξη της εισόδου, χρόνο με το χρόνο πέτρωνε και περισσότερο. Η παγοσπηλιά πέρασε στο χώρο του θρύλου, από τις διηγήσεις αυτών που πρόλαβαν να την γνωρίσουν. Μόνον αν το θελήσουν η Χιονότρυπα και το Φαλακρό, μπορεί η σπηλιά να ξανανοίξει.

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ (0521)

Ν.Α. ΔΡΑΜΑΣ: ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 34124

Ν.Α. ΔΡΑΜΑΣ: ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΝΟΜΑΡΧΗ 32443

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ - ΔΡΑΜΑ-

ΧΕΝΙΑ 33195

ΤΑΣΚΟ 24000

ΕΜΠΟΡΙΚΟ37925

ΜΑΡΙΑΝΑ 31520

ΕΣΠΕΡΙΑ 34114

ΑΝΕΣΙΣ 30306

-Κ. ΝΕΥΡΟΚΟΠΗ (0523)-

ΑΚΡΙΤΑΣ 22319

ΟΡΒΗΛΟΣ 22515

-ΠΑΡΑΝΕΣΤΗ (0524)-

ΡΗΙΛΟΧΕΝΙΑ 22001

ΕΛΛ. ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΣΟΤΣΑΝΗΣ ΤΗΛ. (0522) 22713

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΦΙΛΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ Ν. ΔΡΑΜΑΣ-

ΔΕΝΤΡΑΚΙΑ ΤΗΛ. (0521) 24134,45161

ΑΓΩΝΕΣ ΑΛΕΞΕΠΤΩΤΟΥ ΠΛΑΓΙΑΣ

ΔΡΑΜΑΣ ΥΠΕΥΘ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

(0521) 27875

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΟΥΝΑ, Ν. ΝΕΖΗ,

ΑΘΗΝΑ 1979

2. ΤΑΣΟΣ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΕΛΛ. ΟΡΕΙΒ.

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΟΤΣΑΝΗΣ

3. ΝΙΚΟΣ ΜΕΝΤΗΣ, ΔΑΣΟΛΟΓΟΣ,

ΔΑΣΑΡΧΕΙΟΥ ΔΡΑΜΑΣ

4. ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΓΚΛΑΒΟΠΟΥΛΟΣ, ΣΥΛΛ.

ΦΙΛΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ Ν.

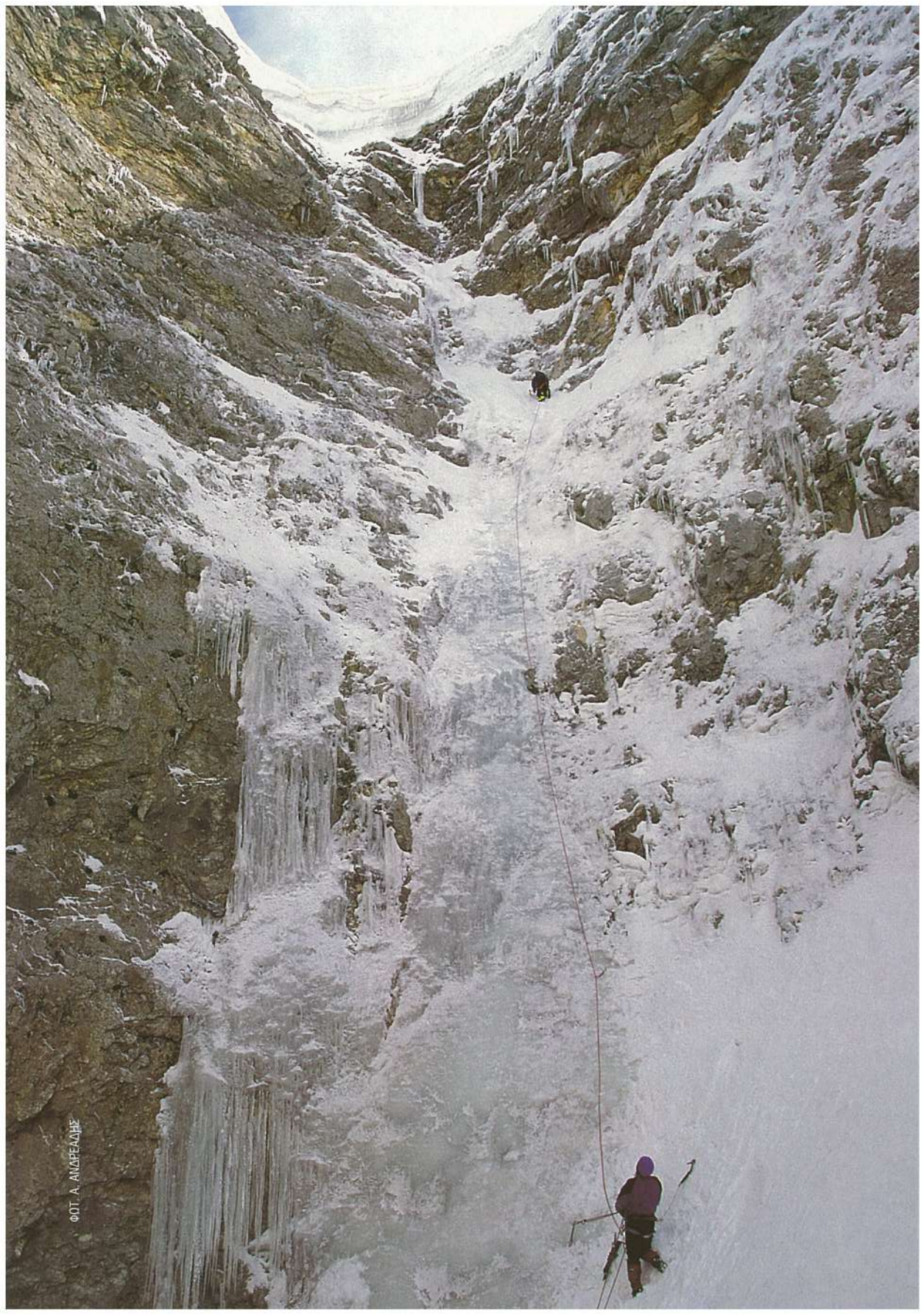
ΔΡΑΜΑΣ

5. ΑΝΘΙΜΟΣ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ,

ΛΕΣΧΗ ΟΡΕΙΒΑΣΙΑΣ

ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΑΣ ΚΑΒΑΛΑΣ

© OT. A. ANDREAZZINI